

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

Žaloba na ochranu vlastnického práva

Matyáš Kubík

Plzeň, 2018

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen, 2018

Matyáš Kubík

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Miloslavě Wiplingerové, Ph.D., LL.A., za rady a připomínky při odborném vedení mé práce.

OBSAH

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1 Historický exkurs	4
1.1 Římské období	4
1.2 Vývoj od poloviny 18. století do roku 1801	6
1.3 Období mezi lety 1801 - 1918	7
1.4 Období první republiky	10
1.5 Období mezi lety 1950 – 1964	10
1.6 Období let 1964 – 1989	11
1.7 Situace po roce 1989	12
2 Žaloby na ochranu vlastnického práva	14
2.1 Vymezení, obsah a předmět vlastnického práva	14
2.2 Ochrana vlastnického práva	19
2.2.1 Svépomoc	19
2.2.2 Soudní ochrana	20
2.2.3 Ochrana držby	25
2.3 Procesní stránka žaloby na ochranu vlastnického práva	27
2.3.1 Žaloba	27
2.3.2 Pravomoc	30
2.3.3 Příslušnost	31
2.3.4 Účastníci	33
2.3.5 Žalobní petit	35
2.3.6 Obrana žalovaného – námitky	37
2.3.7 Způsoby skončení řízení	38
2.3.8 Opravné prostředky	39
3 Žaloba na vydání věci	42
3.1 Osoba aktivně věcně legitimovaná k podání žaloby	42
3.2 Skutečnosti prokazované účastníky	43
3.3 Žalobní petit	44
3.4 Předmět a individualizace v žalobě	45
3.5 Osoba pasivně věcně legitimovaná	46
3.6 Námitky žalovaného	47
4 Zápůrčí žaloba	49
4.1 Osoba aktivně věcně legitimovaná k podání žaloby	49

4.2 Osoba pasivně věcně legitimovaná.....	50
4.3 Skutečnosti prokazované účastníky.....	50
4.4 Žalobní petit.....	50
4.5 Trvání neoprávněného zásahu	51
4.6 Námitky žalovaného	52
4. 7 Související žaloby	53
Závěr.....	54
Seznam použité literatury	57
Resumé	61

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABGB	zákon č. 946/1811, Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé země dědičné rakouského mocnářství
CŘS	zákon č. 113/1895 ř.z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních
OZ 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Ústava	zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky
LZPS	zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je „Žaloba na ochranu vlastnického práva“. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o způsob ochrany vlastnického práva, které je považováno jako jedno ze základních a nezadatelných lidských práv. V českém právním řádu je vlastnické právo zakotveno především v Listině základních práv a svobod a v předpisech občanského práva, hlavně v občanském zákoníku. Ani vlastnické právo se ale nevyhne situacím, kdy dochází k jeho neoprávněnému omezování či narušování, ať už se jedná o vlastnické právo osob fyzických nebo právnických. V takových případech zaručuje český právní řád možnost ochránit své vlastnické právo svépomocí nebo prostřednictvím soudu, konkrétně pomocí žalob na ochranu vlastnického práva – žaloby na vydání věci a žaloby zápůřčí. U soudu si lze k ochraně vlastnického práva dopomoci v určitých případech i žalobou na určení vlastnického práva.

Cílem práce je poskytnout komplexní pohled na ochranu vlastnického práva prostřednictvím vlastnických žalob, přičemž bude použito především metody popisné a analytické. Byl bych rád, pokud by práce poskytla všem svým čtenářům, nejen právnický vzdělaným, ucelený pohled na vlastnické žaloby a jejich možné využití.

Práce se v důsledku toho, aby naplnila svůj cíl, dělí na čtyři hlavní kapitoly, které jsou pak vzhledem k potřebám tématu děleny na příslušné podkapitoly. V první kapitole je nastíněn historický vývoj kodifikace občanského práva hmotného i procesního, ale zejména práva hmotného, neboť právě v něm se nacházela úprava vlastnického práva a možnosti jeho ochrany. Tato kapitola je tak dělena do podkapitol dle jednotlivých specifických období. Vzhledem ke svému neopominutelnému postavení římského práva v oblasti vlastnických žalob, je krátce pojednáno také o římském právu. Věnuji se i novodobějším dějinám, konkrétně vývojem od poloviny 18. století, kdy se začaly objevovat snahy o sjednocení občanského práva na našem území.

V další kapitole, která se věnuje žalobám na ochranu vlastnického práva obecně, se jako na první věc zaměřím na vymezení pojmu vlastnického práva, aby bylo jasné, co je objektem ochrany vlastnických žalob. Dále je v této kapitole pojednáno o ochraně vlastnického práva svépomocí, držbou a konečně i soudní

ochranou. V rámci soudní ochrany je blíže rozebrána žaloba na určení vlastnického práva, která se neřadí pod vlastnické žaloby, ale je jim velice blízká. Jelikož se u vlastnických žalob jedná o ochranu, která se uplatňuje podáním žaloby, je zde dále pojednáno také o žalobě obecně a o jejích procesněprávních aspektech.

Poslední dvě kapitoly se věnují žalobám na ochranu vlastnického práva, konkrétně žalobě na vydání věci a žalobě zápůrčí. U obou žalob jsou podrobně zkoumány jejich konkrétní znaky odlišující je od jiných žalob. V těchto kapitolách je pojednáno o tom, kdo je aktivně věcně legitimován k podání vlastnických žalob, nebo naopak negativně, o skutečnostech, které musí účastníci sporu prokazovat, pokud chtějí být ve sporu úspěšní, o žalobním petitu, o předmětu žaloby a jeho individualizaci v žalobě nebo o námitkách, kterými se může žalovaný bránit proti žalobci. U žaloby zápůrčí je pak rozebráno ještě trvání neoprávněného zásahu, které je podmínkou pro úspěšné uplatnění žaloby.

Téma mé diplomové práce jsem zvolil na základě toho, že je spojeno s vlastnickým právem, které je a vždy bude jedním z nejvýznamnějších soukromých práv člověka a zároveň ve společnosti vzbuzuje velké emoce, protože většina lidí má nejvyšší zájem na svém vlastnictví a nenechá si do něj neoprávněně zasahovat. A proto je nezbytně nutné zajistit tomuto právu patřičnou ochranu, aby ve společnosti mohly být zachovávány základní hodnoty právního státu, pod které lze řadit i právní jistotu, zaručující nezadatelnost vlastnického práva.

1 HISTORICKÝ EXKURS

V této kapitole bude pojednáno o historickém vývoji vlastnických žalob, především o novodobější historii. V rámci historie bude zmíněn i o vývoj kodifikace soukromého práva, neboť právě těmito kodifikacemi bylo upravováno vlastnické právo a jeho ochrana. Vlastnické žaloby se poprvé objevují v římském právu, které je specifické tím, že ovlivnilo vývoj práva nejen na území Evropy. Mnoho dnešních států ve svých právních úpravách i nadále obsahuje římskoprávní prvky a vychází z římského práva. Římské právo je významné a neopominutelné z pohledu historického vývoje vlastnických žalob, protože by ale rozbor vlastnických žalob v římském právu byl svým obsahem hodný samostatné diplomové práce, bude v následující podkapitole nastíněn pouze nutný římskoprávní základ a dále pak vývoj občanského práva a žalob na ochranu vlastnického práva od poloviny 18. století.

1.1 ŘÍMSKÉ OBDOBÍ

Základem římských žalob na ochranu vlastnictví bylo civilní vlastnictví, jinak nazývané kviritské, jehož subjektem mohl být pouze římský občan, který měl možnost uskutečňovat ochranu svého vlastnického práva prostřednictvím civilní vlastnické žaloby. Civilní vlastnické žaloby byly považovány za procesní prostředky civilního práva.¹ Kviritskému vlastníkovu náležely dvě žaloby k ochraně jeho vlastnictví a to:

- a) žaloba vlastnická (*rei vindicatio*)
- b) žaloba zápůrčí (*actio negatorio*)²

Ad a) žaloba vlastnická směřovala proti tomu, kdo věc vlastníka držel proti jeho vůli. Šlo o nejsilnější a nejúčinnější formu ochrany, kterou mohl vlastník uplatnit, neboť mu bylo zcela znemožněno vykonávat své vlastnické právo k věci, která mu byla odňata, či byl zbaven držby k této věci. Nedržící kviritský vlastník podávající žalobu měl povinnost dokázat své vlastnické právo k věci. (Žaloba vlastnická nesměřovala přímo proti osobě držitele věci, protože byla

¹ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. Praha: Panorama, 1990, s. 203, ISBN 80-7038-134-5.

² SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 208, ISBN 978-80-7357-616-5.

jednostranným uplatněním práva žalobce.) Pokud žalobce prokázal své vlastnické právo k věci, neznamenalo to, že mohl exekučně vynutit po žalobci vydání věci. Odpůrcovi byla dána možnost buď věc vydat, nebo zaplatit peněžitou částku. V justiniánském období došlo ke změně v tom smyslu, že žaloba vedla jak k prokázání vlastnického práva, tak i k uplatnění nároku na skutečné navrácení věci a mohl být takový nárok následně exekučně vynucen. Hlavním důvodem zmíněné změny bylo, že se na vlastnické právo začalo hledět jako na právo absolutní, ke kterému náleží povinnost ostatních nerušit oprávněného v jeho vlastnictví.³

Ad b) žaloba zápůrčí byla využívána proti méně závažným zásahům do vlastnického práva kviritského vlastníka. Žaloba zápůrčí směřovala proti částečnému rušení vlastnického práva. Žalobce, který byl aktivně legitimován, musel prokázat své vlastnické právo, ale nemusel již dokazovat neoprávněnost rušení vlastnického práva, stačilo, že takové rušení nastalo. V případě úspěchu žalobce byl žalovaný povinen zdržet se rušení, odstranit příčinu rušení a nahradit způsobenou škodu.⁴

Vedle těchto dvou žalob zaručujících ochranu civilního vlastnictví existovala ještě žaloba publiciánská (*actio publicita in rem*). Publiciánská žaloba poskytovala ochranu preatorskému vlastnictví, nejedná se však o vlastnictví v pravém slova smyslu, ale jedná se o specifické případy držby, kterým poskytoval prétor ochranu. Publiciánská žaloba příslušela žalobci, který nabyt věc, proti osobám, které mu ji odňaly.⁵

Žaloby v římském pojetí jsou odlišné od žalob, jak je známe dnes. Římské žaloby byly určeny konkrétnímu uznanému materiálnímu nároku. Spojovaly v sobě dva prvky, a to prvek hmotněprávní, směřující vůči druhým osobám a prvek procesněprávní, který směřoval proti státu na zajištění právní ochrany. Římský občan mohl uplatnit svůj subjektivní hmotněprávní nárok pouze, pokud existovala příslušná žaloba, pod kterou by bylo možné konkrétní hmotněprávní nárok podřadit. Pokud neexistovala příslušná forma žaloby, pro konkrétní nárok, nemohl

³ KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult]*. Praha: Panorama, 1990, s. 232-233, ISBN 80-7038-134-5.

⁴ Tamtéž, s. 237- 238

⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 120-121, ISBN 978-80-7380-334-6.

se římský občan domoci soudní ochrany. Naproti tomu dnes má žaloba abstraktní formu a lze do ní umístit jakýkoliv nárok, který je chráněn právním řádem.⁶

1.2 VÝVOJ OD POLOVINY 18. STOLETÍ DO ROKU 1801

Vlastnické právo, jak ho známe dnes, se vyvinulo v moderních dějinách ve Francii a bylo formulováno v Deklaraci práv člověka a občana v roce 1789. Konkrétně je upraveno v článku XVII takto: „*Protože vlastnictví je nedotknutelným a posvátným právem, nikdo ho nemůže být zbaven kromě případu, kdy by to vyžadovala v zákoně zajištěná veřejná nezbytnost, a pod podmínkou spravedlivého a předchozího odškodnění.*“ Ze stejného pojetí vlastnictví vycházel i francouzský občanský zákoník z roku 1804⁷, který byl vzorem pro mnohé úpravy civilního práva jiných zemí.

Na území Českých zemí se občanské právo jako jednotné a samostatné odvětví začíná rozvíjet v druhé polovině 18. století. První kodifikací občanského práva měl být Codex Theresianus. K vytvoření zákoníku ustanovila Marie Terezie v roce 1753 kompilační komisi, jejímž úkolem bylo vytvořit jednotné soukromé právo pro všechny země monarchie, shrnuté v jednom zákoníku. Komise svou práci ukončila v roce 1766, kdy byl předložen návrh zákoníku Marii Terezii a státní radě. Protože se k němu státní rada vyjádřila odmítavě, Codex Theresianus se nikdy nestal platným zákonem. Zájem na kodifikaci soukromého práva přetrvával. Proto v roce 1772 nařídila Marie Terezie komisi, aby byl přepracován Codex Theresianus a k tomu účelu byly vydány instrukce, kterými se komise měla řídit. Mezi zásadní instrukce určené komisi patřilo, že se vše má být sděleno co nejstručněji a, že není třeba vázat se na římské právo, ale na přirozenou slušnost. K žádnému platnému zákonu to nevedlo, ale instrukce pro přepracování přetrvávaly a projevovaly se i v pozdější době.⁸ Následující roky, v kterých k vládě nastoupil Josef II., byly charakteristické osvícenským absolutismem, což vedlo k četnému vydávání zákonů. Mezi ně patřil i všeobecný řád soudní, vyhlášený

⁶ SPÁČIL, Jiří. Základní otázky vlastnické žaloby na vydání věci. *Právní rozhledy*. 2005, 16/2005, s. 575-612

⁷ VOJÁČEK, Ladislav, Jaromír TAUCHEN a Karel SCHELLE, ed. *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 172, ISBN 978-80-210-5613-8.

⁸ TILSCH, Emanuel, SPÁČIL, Jiří, ed. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 13-14, ISBN 978-80-7357-897-8.

v roce 1781. Komise dokončila práce na kodifikaci soukromého práva a 1. 11. 1786 byl vyhlášen Josefský občanský zákoník. Jednalo se však pouze o první díl, proto se nejednalo o komplexní zákonnou úpravu. Na vypracování dalších dílů zákoníku se pracovalo, ale nepodařilo se je dokončit. Po smrti Josefa II. panovaly snahy o změny josefských zákonů a pro tento účel byla zřízena nová dvorská komise ve věcech zákonodárných. Jejím výsledkem byl Západohaličský zákoník, který ovšem platil pouze v západní Haliči.⁹

1.3 OBDOBÍ MEZI LETY 1801 - 1918

V roce 1801 byla zřízena nová dvorská komise ve věcech zákonodárných, která měla upravit v té době platný zákoník. Snahy o úpravu kodifikace soukromého práva vygradovaly do úspěšného konce a dne 1. června 1811 přijal císař František I. patentem č. 946 sb. z. s. Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé země dědičné rakouského mocnářství (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie). ABGB nabyl účinnosti 1. 1. 1812 a platil pro všechny země rakouské monarchie s výjimkou Uher.¹⁰ ABGB navazoval na již vzpomínaný francouzský občanský zákoník z roku 1804 a vycházel ze soukromého vlastnictví a jeho ochrany. ABGB je svým obsahem a teritoriálním rozsahem jednou z nejdůležitějších kodifikací soukromého práva v 19. století.¹¹

Svémi rysy se ABGB podobal dnešním právním předpisům, jelikož platil jednotně na území monarchie (s výjimkou Uher), platil pro všechny obyvatele ve stejné míře a obsahoval pouze úpravu občanského práva. Autentické znění bylo v německém jazyce, ale byl vydán též úřední překlad do českého jazyka. Text zákona se vyhýbal cizím slovům, především latinským, aby byl srozumitelnější pro své adresáty, byl psán stroze, přesně a paragrafy byly krátké. I přesto, že doba, kdy vznikl ABGB, nebyla nakloněna římskému právu a stále platily instrukce, podle nichž se tvůrci neměli vázat na římské právo, se základem a kostrou ABGB stalo právě právo římské. Strukturu ABGB tvořil úvod a tři díly:

⁹ TILSCH, Emanuel, SPÁČIL, Jiří, ed. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 15-16, ISBN 978-80-7357-897-8.

¹⁰ Tamtéž, s. 18-19

¹¹ VOJÁČEK, Ladislav, Jaromír TAUCHEN a Karel SCHELLE, ed. *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 175, ISBN 978-80-210-5613-8.

- a) I. díl „O právu osob“
- b) II. díl „O právu věcí“
- c) III. díl „O společných ustanoveních práv osob a věcí“

Ad b) II. díl byl dále členěn na dvě oddělení – I. oddělení „O věcných právech“ a II. oddělení „O osobních právech k věcem“.¹²

Úprava vlastnického práva se nacházela v I. oddělení II. dílu ABGB. V ABGB se nalézaly dvě definice vlastnického práva, první objektivní definice byla vyjádřena v ustanovení § 353 a v následujícím ustanovení § 354 bylo definováno vlastnictví v subjektivním smyslu. K ochraně vlastnického práva sloužily vlastnické žaloby – vindikační, publiciánská a negatorní. Systematické zapracování těchto žalob v ABGB bylo nedůsledné, protože vindikační (ustanovení § 366) a publiciánská (ustanovení § 372) žaloba se nacházely pod označením „žaloby z vlastnického práva“, zatímco negatorní žaloba byla zařazena v ustanovení § 523 jako žaloba „v příčině služebností“.¹³

Žaloba vindikační se nazývala pravou žalobou vlastnickou. Uplatňoval ji vlastník věci proti tomu, kdo mu zadržoval jeho věc. Jednalo se tak o situaci, kdy nemohl vlastník realizovat své vlastnické právo. Nemuselo se vždy jednat pouze o faktické držení věci neoprávněným držitelem. Určitý druh majetku se zapisoval do veřejných knih, proto ochrana prostřednictvím vindikační žaloby příslušela i pravému vlastníkov, pokud byl ve veřejné knize namísto něj zapsán jiný vlastník. Účelem žaloby vindikační bylo, aby ten, kdo věc drží proti vlastníkově vůli, mu ji vrátil. Základ žaloby tvořilo vlastnictví věci, proto bylo nezbytné, aby vlastník prokázal své vlastnické právo, vyložil skutečnosti zakládající jeho vlastnictví a dokázal, že žalovaný má věc ve své moci. Žalobce musel věc dostatečně individualizovat, za účelem odlišení od věcí podobných. Vzhledem k nutnosti individualizace věci nebylo možné vindikovat hotové peníze, došlo-li k jejich smíšení s jinými penězi. Prostřednictvím vlastnické žaloby mohl žalobce vedle vrácení věci požadovat i náhradu škody na věci nebo vedlejší užítky věci, pokud tomu nasvědčovaly okolnosti sporu. Žalovaný mohl vznést vzájemný nárok na náhradu nákladů, které vynaložil na zadržované věci. V ABGB bylo též

¹² TILSCH, Emanuel, SPÁČIL, Jiří, ed. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Klasická právníká díla, s. 20-22, ISBN 978-80-7357-897-8.

¹³ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, s. 532, ISBN 978-80-7201-687-7.

stanoveno, kdy nelze použít vindikační žalobu. Jednalo o případ, kdy žalobce nabytí vlastnictví k věci, jejíž vydání požaduje, nečestným způsobem, který je v rozporu s „důvody slušnosti“.¹⁴

Zápůrčí žalobou žaloval vlastník proti tomu, kdo rušil výkon jeho vlastnictví mírnějším způsobem, než zadržováním věci. Rozdíl mezi žalobou vindikační a negatorní byl chápán tak, že vindikační žaloba směřuje proti úplnému rušení vlastnického práva, zatímco negatorní žaloba proti částečnému rušení vlastnického práva. Pro úspěch žaloby musel žalobce dokázat vlastnictví k omezované věci a rušební čin, kterým je omezováno vlastnické právo. Snahou žalobce bylo docílit vydání soudního výroku, který prohlašoval jeho vlastnické právo za neomezené a vznikla tak povinnost zavazující žalovaného, zdržet se rušení vlastnického práva, odstranit překážky bránící ve výkonu vlastnického práva a případně nahradit škodu způsobenou rušebním činem.¹⁵

Procesní právo bylo v té době upraveno josefínským všeobecným soudním řádem, který byl zastaralý, neboť platil na našem území již od roku 1781. Zásadní změna v civilním procesu přišla s přijetím zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních. ČRS byl revoluční svým zcela novým pojetím civilního procesu, kdy do popředí vystupují nejenom zájmy jedince, ale i celé společnosti. Do civilního procesu se zavedly nové prvky, které jsou v dnešní době pevnými základy soudního řízení, zejména – zásada veřejnosti a ústnosti a zásada volného hodnocení důkazů.¹⁶ Spory u soudu se zahajovaly žalobami, které byly považovány za samostatný procesní úkon, pomocí něhož se žalobce domáhal soudního nálezu o nároku, který směřoval proti žalovanému. Ochrana práv zabezpečovaná soudy sloužila k uskutečnění nebo určení určitého nároku. Už v té době se proto dělily žaloby na plnění a žaloby určovací.¹⁷

¹⁴ RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. Praha: ASPI, 2008, s. 275-289, ISBN 978-80-7357-389-8.

¹⁵ Tamtéž, s. 296-303

¹⁶ Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. www.justice.cz [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

¹⁷ OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 5-6, ISBN 978-80-7357-921-0.

1.4 OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY

Po skončení I. světové války došlo k rozpadu Rakouska na nástupnické státy a vznikla Československá republika. Do československého právního řádu byla převzata úprava soukromého práva obsažená v ABGB. Stalo se tak na základě recepční normy, zákona č. 11/1918 Sb.. V období první republiky se objevila potřeba provedení revize ABGB. Reformní snahy počaly v roce 1920,¹⁸ cílem bylo jít cestou mírné novelizace ABGB. Potřeba nové úpravy občanského práva byla zapříčiněna především dvojkolejností právní úpravy, neboť na území Čech platil ABGB, kdežto na území Slovenska nikoliv, Slovensko mělo svou vlastní, rozdílnou, právní úpravu. Navrhovaný občanský zákoník měl tedy unifikovat občanské právo v celé Československé republice. Konečný vládní návrh nového revidovaného občanského zákoníku byl dokončen až v roce 1937, ale nikdy vzhledem k následujícímu politickému vývoji nevstoupil v platnost.¹⁹

1.5 OBDOBÍ MEZI LETY 1950 – 1964

Občanské právo tak na českém území upravoval ABGB až do 31. 12. 1950, kdy byl přijat zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník. OZ 1950 byl přijat v rámci organizačních, sociálních a politických, změn odehrávajících se ve společnosti, což se projevilo i v odlišném pohledu na vlastnické právo a jeho ochranu. Dosavadní pojetí vlastnického práva bylo narušeno v důsledku zásadních změn v právní úpravě, spojených s přejímáním sovětského občanského práva.²⁰ Vlastnictví se dělilo na socialistické státní vlastnictví, družstevní vlastnictví a osobní vlastnictví, s tím, že nejvíce zvýhodněné a chráněné bylo socialistické státní vlastnictví.²¹ Dále již subjekty neměly rovné postavení v oblasti vlastnického práva a každému subjektu byla poskytována rozdílná úroveň ochrany vlastnického práva.²² V souvislosti s tím, jaké měla tato úprava dopady lze citovat

¹⁸ TILSCH, Emanuel, SPÁČIL, Jiří, ed. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34, ISBN 978-80-7357-897-8.

¹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 1-2

²⁰ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolína ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 512, ISBN 978-80-7357-753-7.

²¹ VOJÁČEK, Ladislav, Jaromír TAUCHEN a Karel SCHELLE, ed. *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 180, ISBN 978-80-210-5613-8.

²² DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolína ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 512, ISBN 978-80-7357-753-7.

z publikace 200 let Všeobecného občanského zákoníku (2011, s. 512) : „*Tuto úpravu vlastnického práva OZ z roku 1950 je třeba považovat za jednu z kardinálních deformací jednoho z ústředních pilířů občanského práva a spolu s tím zároveň za jeden z nejzávažnějších zásahů tehdejší státní moci do soukromého života jednotlivců a jejich soukromých práv.*“ Za pozitivum OZ 1950 můžeme považovat, že v ustanovení § 152, odst. 1 došlo k systematickému a věcně správnému spojení úpravy vindikační a negatorní žaloby, jelikož v ABGB tomu tak nebylo. Ze znění ustanovení § 152, odst. 1 jasně vyplývalo rozlišení mezi žalobou vydání věci a žalobou zápůřčí. Obě žaloby lze chápat jako dva odlišné pojmy, neboť se jedná o různé právní instituty.²³

Tehdejší doba se logicky projevila i v rovině procesního práva civilního, nejprve došlo k přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví a následně byl tehdy platný ČRS nahrazen zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, jehož účinnost se váže k 1. 1. 1951. Vedle zásahu do subjektivních občanských práv byl výrazně deformován i civilní proces, jeho zásady a základní instituty, na kterých do té doby stál.²⁴

1.6 OBDOBÍ LET 1964 – 1989

V 60. letech 20. století nastalo ve společnosti politické a hospodářské uvolnění, což se projevilo v právních úvahách o vlastnickém právu, které se vracely k pojetí vlastnictví před nástupem komunistické strany k vládě ve státu.²⁵ Nová úprava občanského práva hmotného byla schválena v roce 1964, jednalo se o zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, s účinností od 1. 4. 1964. Hmotné právo doplňovalo procesní právo, nově upravené zákonem č. 99/1963 Sb., občanským soudním řádem. V úpravě OZ 1964 přetrvalo dělení vlastnictví na socialistické společenské vlastnictví a osobní vlastnictví. Ochrana osobního vlastnictví byla v původním znění upravena ustanovením § 132, později se nacházela pod ustanovením § 126. Ochrana se týkala osobního vlastnictví,

²³ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, s. 533, ISBN 978-80-7201-687-7.

²⁴ Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. www.justice.cz [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

²⁵ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolína ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 513, ISBN 978-80-7357-753-7.

příčemž osobním vlastnictvím se rozuměly dle ustanovení § 127 příjmy a úspory z práce a ze sociálního zabezpečení, věci domácí a osobní potřeby, rekreační chaty a rodinné domky. Ustanovení § 132 (později § 126) věnované ochraně osobního vlastnictví znělo následovně: „*Občan má právo na ochranu proti tomu, kdo neoprávněně do jeho vlastnického práva zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.*“ Tuto formulaci lze vykládat oproti předchozí úpravě obsažené v OZ 1950 tak, že jakýkoliv neoprávněný zásah do vlastnického práva je základem ochrany a žaloba na vydání věci je brána jako jeden z prostředků ochrany proti neoprávněnému zásahu do vlastnického práva. Ve smyslu ustanovení § 132 (později § 126) OZ 1964 je možné nabýt přesvědčení, že žaloba na vydání věci je druhem žaloby zápůrčí a nikoliv samostatným institutem. Proto je důležité pojmové odlišení těchto žalob, založené na skutečnosti, že u žaloby na vydání věci je vlastníkovo vlastnické právo zcela vyloučeno a žádá vydání věci zpět, kdežto u zápůrčí žaloby chrání vlastník neomezenost svého vlastnického práva, aby mohl s věcí volně nakládat.²⁶

1.7 SITUACE PO ROCE 1989

Po roce 1989 se opět razantně přeměnila společnost po politické, hospodářské a sociální stránce, což si sebou neslo nutné změny a četné novely v oblasti práva. Proměnou prošel i OZ 1964, zásadní novelou byla novela č. 509/1991 Sb., kterou byl opět obnoven princip nedotknutelnosti vlastnického práva, zaveden jednotný obsah vlastnického práva, rovná práva všech vlastníků a právní ochrana náležející všem subjektům vlastnického práva.²⁷ Touto novelou bylo ustanovení § 126 doplněno o druhý odstavec: „*obdobné právo na ochranu má i ten, kdo je oprávněn mít věc u sebe*“. Šlo o odstavec, který rozšířil využití žaloby na vydání věci a žaloby zápůrčí pro držitele a detentora věci. Žaloba oprávněného držitele je označována jako publiciánská a na rozdíl od žaloby na vydání věci a zápůrčí, zde žalobce neprokazuje vlastnické právo k věci, nýbrž

²⁶ ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, s. 532-533, ISBN 978-80-7201-687-7.

²⁷ DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolína ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 513, ISBN 978-80-7357-753-7.

jiné právo zaručující mu mít věc u sebe.²⁸ Formou novel byl aktualizován i OSŘ, protože vznikla potřeba odstranit z civilního procesu nedemokratické prvky. Některé z novel byly natolik zásadní, že byl zcela změněn ráz OSŘ. Nedošlo proto k nové rekodifikaci procesního práva a OSŘ je platný do současnosti.²⁹ Po přelomu tisíciletí se začalo pracovat na rekodifikaci občanského zákoníku. OZ 1964 byl účinný v České republice až do dne 1. 1. 2014, kdy nabyl účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Účinný občanský zákoník pak ideologicky vychází z dualismu soukromého a veřejného práva a zároveň je ovlivněn příklonem k evropským kontinentálním konvencím s cílem odvrátit se od marxisticko-leninistické koncepce právního systému. Ideový základ občanského zákoníku se proto vrací a navazuje na české právní tradice, které zde byly před rokem 1948, především pak byl inspirací vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937, který byl obsahově revidován a přizpůsoben novodobým požadavkům a vývoji práva.³⁰

²⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2009, s. 705, ISBN 978-80-7400-108-6.

²⁹ Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. www.justice.cz [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

³⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 17

2 ŽALOBY NA OCHRANU VLASTNICKÉHO PRÁVA

2.1 VYMEZENÍ, OBSAH A PŘEDMĚT VLASTNICKÉHO PRÁVA

Vlastnické právo svým zařazením náleží mezi věcná práva. Věcná práva jsou skupinou absolutních majetkových práv a jejich obsah se skládá z úplného nebo částečného panství nad individuálně určenou věcí. Hlavním znakem věcných práv je, že se jedná o tzv. absolutní práva, tedy že jsou schopna působit vůči všem (erga omnes).³¹ Věcná práva jsou upravena v části třetí, hlavě druhé občanského zákoníku. Konkrétní věcná práva jsou občanským zákoníkem taxativně vyjmenována, neboť ustanovení § 977 říká: „jen zákon stanoví, která práva k majetku jsou absolutní“. Řadí se mezi ně držba, vlastnictví, spoluvlastnictví a věcná práva k věcem cizím. Není tudíž možné, aby si soukromoprávní subjekty mezi sebou ujednaly jiná věcná práva, než stanovuje tento výčet. Prostor a možnost pro ujednání práv dle vůle soukromoprávních subjektů nabízí závazkové právo. Tyto práva jsou ovšem označována jako relativní majetková a na rozdíl od věcných práv nepůsobí vůči všem, ale pouze mezi subjekty, které si je ujednaly, působí tedy inter partes.

Vlastnické právo je významným a základním věcným právem. Pro lidskou společnost je vlastnické právo základním subjektivním právem, má vliv na celou lidskou společnost. Dá se tak vyvozovat především z toho, že je vlastnické právo upravené i v ústavněprávní rovině, neboť dle Ústavy je Česká republika právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka. Mezi tyto práva a svobody vlastnické právo zcela jistě patří. LZPS se věnuje vlastnickému právu v článku 11, kde deklaruje, že právo vlastnit majetek i ochrana vlastnického práva náleží každému. Naproti těmto LZPS zaručovaným právům, LZPS zároveň stanovuje, že vlastnictví zavazuje. To znamená, že mimo záruk ukládá vlastníkům také určité povinnosti. Vlastníci se musí řídit tím, že výkon vlastnického práva nesmí zejména poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru, kterou nám stanovuje zákon. Dále nesmí být vlastnictví zneužito na újmu práv druhých, anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Vlastník proto nemůže se svým vlastnictvím nakládat libovolně dle své vůle, protože musí dbát jak

³¹ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 1130, ISBN 80-7179-740-5.

soukromému zájmu jiných osob, tak i zájmu veřejnému, přičemž veřejný zájem je takový zájem, který splňuje kritérium obecné prospěšnosti, a je opakem soukromého zájmu.³² V této souvislosti lze odkázat na Švestku, který uvádí: „Pro právní stát, který musí plnit v moderní společnosti řadu veřejných úkolů, tj. zachovat v první řadě mír, pořádek a spravedlivou rovnováhu a stabilitu mezi lidmi, jsou tudíž příznačná i určitá omezení (limity) vlastnického práva a jeho výkonu. Lze to vyjádřit i tak, že svoboda vlastnického práva vlastníka je omezena vlastnickou svobodou jiných osob, právě tak jako svobodou společnosti jako celku (hovoří se též o sociální funkci vlastnického práva, resp. o povinnostech zatěžujících vlastníka věci).“³³

Význam a důležitost vlastnického práva lze vyvozovat nejen z důvodů uvedených výše, ale i z historických pramenů a souvislostí. Tím lze odkázat na římské právo, kde si Římané uvědomovali postavení vlastnického práva a měli ho proto i náležitě právně upravené. Římské právo znalo více druhů vlastnictví, ovšem pouze jediné bylo vlastnictvím v pravém slova smyslu, jak ho chápeme dnes, a tím bylo vlastnictví civilní nebo též kviritské. Předmětem civilního vlastnictví byly všechny movité věci a nemovitosti. Základním znakem civilního vlastnictví bylo panství nad věcí, které bylo zákonem upravené a chráněné, bylo právem přímým a absolutním, tedy ho mohl vykonávat vlastník sám a nepotřeboval k tomu další osobu a působilo proti všem. Dále pak existovaly oprávnění vlastníka k věci. Vlastník měl právo věc držet (což znamená věc fyzicky ovládat, proto je držba základem vlastnictví), právo věc užívat, právo věc požívat a právo s věcí disponovat. Už i v římském právu bylo vlastnictví možné omezit v soukromém či veřejném zájmu.³⁴

V zákoně nenalezneme přesnou definici vlastnického práva. V právních předpisech se vyskytují pouze rysy vlastnického práva, které jsou nesporné a zcela jasné. Takovými rysy vlastnického práva jsou zejména nezávislost, jednotnost, elasticita, úplnost a trvalost. Nezávislost je dána tím, že vlastník může s předmětem vlastnického práva nakládat volně svou mocí, která není závislá na nikom jiném. Tato volnost ovšem ale není absolutně nezávislá, neboť má

³² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 1122, ISBN 80-7179-740-5.

³³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 24, ISBN 978-80-7478-935-9.

³⁴ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 102-103, ISBN 978-80-7380-334-6.

mantinely, mezi kterými se může pohybovat. Na jedné straně jsou to meze zákona a na druhé straně subjektivní práva druhých osob. Jednotnost je poté vyjádřena sepětím pozitivní a negativní stránky vlastnictví, přičemž pozitivní stránka značí možnost vlastníka nakládat s věcí libovolným způsobem a negativní stránka zabráňuje druhým osobám, aby vlastníkovu věc užívali nebo na ní jinak působili.³⁵

Vlastnické právo nám blíže specifikuje jeho předmět a obsah. Předmět vlastnického práva nám určuje, co vůbec může vlastník vlastnit. Nebo jinými slovy, co může tvořit jeho vlastnictví. Zde je pak třeba odlišit dva pojmy, které jsou si velmi blízké, a to „vlastnické právo“ a „vlastnictví“. Pro společnost jsou tyto pojmy podobné, dochází k jejich časté záměně, či jsou chápána jako synonyma, a to především proto, že téma majetku a záležitostí s ním spojených je velice široké a obsáhlé, a týká se v podstatě každého člověka. K těmto faktům nepřispěla ani dřívější právní úprava občanského práva, která sama směřovala a zaměřovala tyto pojmy. Proto nebyl stanoven pevný základ pro výklad a pochopení těchto dvou pojmů. Současný občanský zákoník však na tento problém pamatoval a snaží se tak o jasné vymezení a rozlišení těchto dvou základních, přesto odlišných pojmů. Pojmem „vlastnické právo“ je myšleno subjektivní právo vlastníka k určitému předmětu, a právě tento předmět se označuje jako „vlastnictví“.³⁶ Dnes proto zní ustanovení § 1011 občanského zákoníku následovně: *„Vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, je jeho vlastnictvím“*. Z tohoto ustanovení jasně plyne, že vlastnické právo je právo každého vlastnit vlastnictví. Vlastnictví tedy mohou tvořit jak věci hmotné, tak i věci nehmotné.

Věci v právním smyslu obecně charakterizují dva základní znaky. Prvním znakem je, že za věci se považuje vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidu. To znamená, že věcmi jsou objekty, jež slouží k potřebě člověka, jinými slovy jsou člověku užitečné a přinášejí mu určitý užitek. Na základě užitečnosti člověk přikládá věci určitou hodnotu, kterou pro něj daná věc má. Jedná se o subjektivní kritérium, proto si užitek věci určuje každý sám, podle své vlastní vůle a dosažených zkušeností. Konkrétní užitek může být například hospodářský, estetický, či jakýkoliv jiný. Užitečnost tak není vlastnost věci, která by s ní byla

³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 261

³⁶ Tamtéž, s. 260

neoddělitelně spjata, neboť je tvořena subjektivním názorem vlastníka a jiný vlastník by mohl v dané věci spatřovat odlišnou užitečnost. Druhým znakem věci v právním smyslu je její ovladatelnost. Aby člověk mohl k věci uplatnit svá absolutní majetková práva, například si ji přivlastnit, musí být věc ovladatelná. Za věc se pak považuje vše, co naplňuje oba tyto charakteristické znaky. Věcí v právním smyslu je tedy vše, co je pro člověka užitečné a člověk to je schopen podrobit své vůli.³⁷

Věci se pak rozdělují podle své povahy do skupin. Základním rozdělením je rozdělení věcí na:

- a) hmotné
- b) nehmotné

Ad a) za hmotné se považují takové věci, které lze ovládat, a mají povahu samostatného předmětu.

Ad b) nehmotnými věcmi jsou pak všechny věci bez hmotné podstaty, tedy ty které nejsou věcmi hmotnými. Nehmotné věci nejsou pojmově přímo definovány v občanském zákoníku proto, aby nedošlo k výkladovým rozepřím a mezerám v úpravě.

Dalším rozdělením je rozdělení na věci:

- a) nemovité
- b) movité

Ad a) opět je občanským zákoníkem definován pouze pojem nemovitých věcí, kdy zákon taxativně vymezuje, co všechno může být nemovitou věcí.

Ad b) movitými věcmi jsou pak všechny věci, které neodpovídají definici nemovitých věcí, bez ohledu na to zda je jejich podstata hmotná či nehmotná.

Mimo těchto dvou dělení existují v zákoně ještě rozdělení na věci:

- a) zužitelné
- b) nezužitelné
- c) zastupitelné
- d) nezastupitelné

Věcmi není lidské tělo, mrtvé lidské tělo, části lidského těla, ani pokud by byly tyto části od lidského těla odděleny. Části odděleného lidského těla mohou

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 118

být považovány jako věci, pouze pokud tak stanovuje zvláštní právní předpis, ovšem nelze s nimi nakládat dle ustanovení občanského zákoníku, ale pouze v rozsahu a mezích stanovených zvláštním právním předpisem.³⁸ Negativně se dle ustanovení § 494 občanského zákoníku z věcí vymezuje také živé zvíře, neboť se považuje za smyslem nadaného živého tvora.

Obsah vlastnického práva tvoří jednotlivá dílčí oprávnění, podobně jako tomu bylo v institutu vlastnictví v římském právu. Tato základní čtyři oprávnění byla vyjmenována již výše (právo věc držet, užívat, požívat, disponovat s ní). Myšlenka těchto oprávnění se přímo nazývá teorií dílčích oprávnění vlastníka nebo také analytickým pojetím vlastnického práva. Ovšem v dnešní době existuje více oprávnění než původní čtyři, a proto v zákoně nejsou taxativně tyto oprávnění vyjmenována, neboť by takovýto výčet nebyl dostatečný, a proto i přijatelný. V současné právní úpravě občanského zákoníku je tato problematika vyřešena tvrzením: „*Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit*“. Kdy pod slovem „nakládat“ chápeme široký okruh oprávnění, který se vztahuje k vlastněné věci. Mimo práva věc držet, užívat, požívat a disponovat s ní, se jedná například o právo věc opustit, zničit, převést, poškodit, spotřebovat atd. Důležité je zmínit, že okruh těchto oprávnění se může měnit podle konkrétní povahy určité věci.³⁹ Jednotlivá oprávnění nelze seřadit dle stupně významu a priorit, ale i přesto má mezi oprávněními specifické postavení držba, protože je označována jako základní atribut vlastnického práva.⁴⁰ Držba znamená, že někdo vykonává právo pro sebe a vykonává jej tak ve svůj vlastní prospěch. Vlastník tak musí nejprve věc držet a až v momentě, kdy věc drží, může realizovat svá další dílčí oprávnění vztahující se k oné věci.⁴¹

³⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 119

³⁹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 31, ISBN 978-80-7478-935-9.

⁴⁰ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva.* 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 205, ISBN 978-80-7380-495-4.

⁴¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 99, ISBN 978-80-7478-935-9.

2.2 OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA

Jak již bylo zmíněno výše, LZPS garantuje právo vlastnit majetek i jeho ochranu. Ochrana vlastnického práva je v rovině ústavněprávní podpořena také článkem 36, odstavcem 1 LZPS, který každému zaručuje domáhat se stanoveným způsobem svého práva. Tento způsob nám pak stanovuje konkrétní právní předpis. LZPS tedy zastřešuje ochranu vlastnického práva, která je pak konkrétně rozvedena a upravena v právním řádu. Právní řád obsahuje ochranu vlastnického práva jak ze strany soukromého práva, tak i ze strany práva veřejného. Z pohledu soukromého práva tuto problematiku řeší hlavně občanský zákoník a z pohledu veřejného práva především trestní zákoník, kde jsou upraveny a specifikovány jednotlivé trestněprávní delikty.

Nejvýznamnější a nezastupitelné místo v ochraně vlastnického práva mají z celého právního řádu právě soukromé předpisy, zejména občanský zákoník, neboť úprava v něm obsažená má za cíl ochránit a zabezpečit nedotknutelnost nabytého vlastnického práva. Pokud by nebyla vlastníkům ochrana a nedotknutelnost vlastnického práva zaručeny, vedlo by to k nežádoucí právní nejistotě.⁴² Podle občanského zákoníku lze obecně zajistit ochranu subjektivních soukromých práv, mezi které patří i právo na ochranu vlastnictví, dvěma prostředky občanskoprávní ochrany, a to buď svépomocí, nebo soudní ochranou.⁴³ Mezi tyto způsoby lze ještě přiřadit ochranu držby, a to kvůli úzkému vztahu držby a vlastnického práva.

2.2.1 SVÉPOMOC

Svépomoc je specifickým prostředkem, kterým lze zajistit ochranu subjektivních soukromých práv, tím pádem se svépomoc vztahuje i k ochraně vlastnického práva.⁴⁴ Výjimečnost svépomoci je dána tím, že stát zaručuje a zprostředkovává ochranu subjektivních práv svými institucemi a orgány, tedy prostřednictvím veřejné moci. Pouze výkon svépomoci je výjimkou, protože její

⁴² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva.* Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 110, ISBN 978-80-7478-935-9.

⁴³ KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskalí věcných práv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 106, ISBN 978-80-7380-517-3.

⁴⁴ KNAPPOVÁ, Marie a Jiří ŠVESTKA. *Občanské právo hmotné.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 311, ISBN 80-86395-28-6.

podstatou je, že každý si může ke svému právu pomoci sám, bez zásahu moci veřejné. Lze tak vynechat systém právní ochrany garantovaný státem a jeho právním řádem a zajistit si tak ochranu svého subjektivního práva svým vlastním jednáním, svépomocí. K využití institutu svépomoci, je nezbytně nutné, aby byly splněny zákonné podmínky, které jsou kladeny v ustanovení § 14 občanského zákoníku. Tyto podmínky v ustanovení § 14, odstavci 1 jsou dvě. První podmínkou je, že právo toho, kdo užije svépomoc, musí být ohroženo. Proto o tom, kdo užije svépomoc, můžeme mluvit jako o ohroženém. Druhou podmínku pak tvoří skutečnost, že v případě ohrožení práv ohroženého by zásah veřejné moci přišel pozdě. V důvodové zprávě je použití těchto dvou podmínek zdůvodněno následovně: *„Po osobě, jejíž soukromá práva jsou vážně dotčena, nelze vážně žádat, aby trpně čekala na pomoc státu nebo orgánu nadaného veřejnou mocí, když ta nepřichází, anebo vzhledem k akutnosti ani nemůže přijít včas.“* V ustanovení § 14 odstavci 2 je upravena možná míra zásahu, kterou lze užít, pokud hrozí bezprostřední neoprávněný zásah do práv ohroženého. Míra zásahu je omezena na úsilí a prostředky, které se musí ohroženému vzhledem k okolnostem jevit jako přiměřené. Pokud nehrozí neoprávněný zásah do práv, lze využít svépomoc také k zajištění práva, které by bylo jinak zmařeno. V tomto případě se pak musí ten, kdo ke svépomoci přikročil, bez zbytečného odkladu obrátit na příslušný orgán veřejné moci.

2.2.2 SOUDNÍ OCHRANA

Soudní ochrana je základním a nejčastěji využívaným prostředkem ochrany soukromých práv. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o ochranu práv u soudů, což jsou orgány vykonávající veřejnou moc. Obecně, dle základních zásad občanského zákoníku, se může každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, domáhat ochrany u veřejného orgánu – soudu. Pouze pokud by bylo výslovně stanoveno zákonem, nebyl by tímto orgánem soud, ale jiný orgán veřejné moci. Dotčená osoba má tak podle ustanovení § 12 občanského zákoníku právo žádat po státu, aby si jí dostalo účinné pomoci, což znamená i, že to bude pomoc včasná. Včasnost se přiměřeně posuzuje podle konkrétního případu, ovšem zbytečné otálení s vydáním rozhodnutí orgánu veřejné moci je nežádoucí, neboť

se pak dotčená osoba dostává do stavu právní nejistoty.⁴⁵ Právo na soudní ochranu je právem primárním a jednou z civilních záruk na ochranu soukromých práv. Pokud se kdokoliv na základě hmotného práva obrátí s návrhem na ochranu svých soukromých práv na soud, je nadále soudem postupováno podle předpisů procesního práva. Předpisem procesního práva je v první řadě OSŘ, který stanovuje konkrétní postup soudu a účastníků v soudním řízení, aby byla zajištěna ochrana soukromých práv spravedlivě. Podáním podnětu – žaloby, se realizuje žalobní právo. Právo na podání žaloby má každý, kdo tvrdí, že je nositelem subjektivního práva nebo má na věci oprávněný zájem.⁴⁶

Soudní ochrana vlastnického práva se tak uskutečňuje na základě podání příslušných žalob. Jsou to specifické žaloby, náležející vlastníku věci a směřující k ochraně jeho vlastnického práva. Proto se nazývají žalobami vlastnickými. Existuje více druhů těchto žalob, podle toho, zda vlastníkovu náleží vlastnické právo k věci, nebo je pouze domnělé a dále podle toho, čeho chce vlastník žalobou dosáhnout. Vlastnické žaloby se tak dělí na:

- a) žaloby z prokázaného vlastnictví
- b) žaloby z domnělého vlastnictví

Ad a) pod žaloby z prokázaného vlastnického práva patří žaloba na vydání věci (*actio rei vindicatio*) a žaloba zápůrčí (*actio negatoria in rem*).

Ad b) pod žaloby z domnělého vlastnictví se řadí žaloba z domnělého vlastnického práva na vydání věci (*actio Publiciana*) a žaloba z domnělého vlastnického práva zápůrčí (*actio Publiciana negatoria*). Kritériem pro rozlišení mezi těmito druhy žalob je, zda žalobce musí či nemusí prokázat vlastnické právo k věci, o kterou se jedná, aby mohl vlastnickou žalobu úspěšně uplatnit. Podle specifických a konkrétních okolností se nabízí vlastníkovu i další žaloby, které lze uplatňovat.⁴⁷ Podrobně se těmto jednotlivým žalobám, jejich znakům a problematice, budou věnovat následující kapitoly. Na ochranu vlastnického práva je možné použít i žalobu na určení vlastnického práva, o které je pojednáno v následující podkapitole.

⁴⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 41

⁴⁶ HLAVSA, Petr a František KLIMEŠ. *Civilní nároky a jejich uplatňování aneb Návod ke vzorovým podáním: vzory s výkladem : podle právního stavu k 1.1.1996*. Praha: Linde, 1995, s. 20-21, ISBN 80-85647-81-8.

⁴⁷ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 110-111, ISBN 978-80-7478-935-9.

2.2.2.1 Žaloba na určení vlastnického práva

Žalobu na určení vlastnického práva lze podat tehdy, je-li vlastnictví žalobce sporné. Určovací žaloby lze také využít jako prostředku k odstranění duplicitních zápisů v katastru nemovitostí. V tomto případě je prostředkem k odstranění nesouladu mezi stavem zapsaným katastru nemovitostí a stavem skutečným.

Předpokladem úspěšnosti žaloby na určení vlastnického práva je zpravidla existence naléhavého právního zájmu tak, jak vyžaduje ustanovení § 80 OSŘ. Ve smyslu ustanovení § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ je proto třeba tvrdit existenci naléhavého právního zájmu, a není-li tato povinnost splněna, je povinností soudu žalobce o této povinnosti poučit.⁴⁸ Naléhavý právní zájem je dán zejména tam, kde by bez takového určení bylo právo žalobce nebo právní vztah, na kterém je účasten, ohroženo, popřípadě, kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Určovací žaloba má svým způsobem preventivní povahu. Jejím účelem je zejména poskytnout ochranu právu žalobce dříve, než dojde k porušení právního vztahu nebo práva. Není proto na místě, kde právní vztah nebo právo již porušeno bylo. Žaloba na určení vlastnického práva je na místě zejména v případě, že jde o určení práva k nemovitosti, zapisované do katastru nemovitostí. O naléhavém právním zájmu lze ovšem uvažovat pouze v případě, bude-li navrhovaný výrok způsobilý vystihnout úplný obsah hmotným právem vymezeného vztahu, což logicky předpokládá, že bude závazný pro všechny jeho subjekty. Tomu může být tak pouze tehdy, budou-li tyto subjekty i účastníky daného soudního řízení.⁴⁹ Důvodem je, že výrok pravomocného rozsudku, pakliže nejde o rozsudek o osobním stavu, je závazný ve smyslu ustanovení § 159a odst. 1 OSŘ jen pro účastníky řízení. Vzhledem k uvedenému tedy platí, že naléhavý právní zájem, tak jak je vyžadován ustanovením § 80 OSŘ, nemůže být dán, pokud žaloba o určení vlastnictví nesměruje proti všem osobám, které jsou zapsány v katastru nemovitostí jako vlastníci.⁵⁰

⁴⁸ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář, I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 369, ISBN 978-80-7357-460-4.

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1319/1996

⁵⁰ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář, I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 371, ISBN 978-80-7357-460-4.

Požadavek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení je však potřeba odlišovat od věcné legitimace účastníků řízení. V řízení o určení, zda tu právní vztah či právo je nebo není, má věcnou legitimaci ten, kdo je účastníkem právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo dále ten, jehož právní sféry se sporný právní vztah týká.

Určovací žaloba rovněž slouží, jak bylo shora uvedeno, jako prostředek k odstranění duplicitních zápisů v katastru nemovitostí. Ti, koho se týká duplicitní zápis v katastru nemovitostí, mají v první řadě možnost odstranit sporné vlastnictví mimosoudně, tj. jeden z duplicitně zapsaných vlastníků uzná vlastnické právo druhého z duplicitně zapsaných vlastníků. Nedohodnou-li se však duplicitně zapsaní vlastníci, nezbyvá, než aby jeden z nich podal u soudu žalobu na určení, kdo z duplicitně zapsaných vlastníků je skutečným vlastníkem nemovitosti. Žalobce však nesmí zapomenout na to, že musí žalovat všechny, kdo jsou s ním zapsáni na listu vlastnictví pro duplicitní zápis vlastnického práva. V případě, že žalobce nebude s někým ve sporu, pak tento může vystupovat rovněž na straně žalobce. Katastrální úřad poté, na základě pravomocného rozhodnutí o určení vlastnického práva, popřípadě po schválení soudního smíru, provede vklad do katastru nemovitostí. Žaluje-li na určení vlastnického práva ten, kdo není uznán soudem jako vlastník, pak soud žalobu zamítne. Na základě takového rozhodnutí, provede katastrální úřad výmaz tohoto duplicitně zapsaného vlastníka a odpadne tak důvod pro vedení listu vlastnictví s vyznačením duplicitního zápisu vlastnictví.⁵¹

Podle současné právní úpravy nelze vkladem, a tím méně záznamem, provádět duplicitní zápisy vlastnického práva. Duplicitní zápis je možné provést pouze v případě, kdy katastrální úřad zjistí, že ve sbírce listin je již založeno více listin prokazujících vlastnické právo k téže části zemského povrchu pro různé osoby.

Obecně vždy bylo a je všem jasné, že duplicitní zápisy vlastnického práva jsou něco výjimečného a dříve či později je nezbytné odstranit je z katastru nemovitostí a postavit tak najisto, komu vlastnické právo skutečně náleží. Je nepochybné, že katastrální úřady toto zjišťovat nemohou. Jediný, kdo může

⁵¹ BUREŠOVÁ, Eva, Duplicitní zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí, *Rekodifikace & Praxe*, 2016, číslo 4, s. 7

rozhodovat či nabývací titul je „silnější“ či „správnější“, je nepochybně jen soud. Soudní problematikou duplicitních zápisů se soudy zabývají řadu let. V tomto směru lze odkázat a citovat z úhlu pohledu tématu této diplomové práce některá konkrétní soudní rozhodnutí.

K otázce, zda má duplicitně zapsaný vlastník naléhavý právní zájem na určení, kdo je vlastníkem, se vyslovil Nejvyšší soud České republiky v rozsudku 22 Cdo 1875/2002, tak, že ten, kdo je duplicitně zapsaný v katastru nemovitostí, má naléhavý zájem na určení, že je vlastníkem takové nemovitosti.⁵²

K otázce, zda má být žalováno na určení, zda je žalobce vlastníkem, nebo že vlastníkem někdo jiný není, se vztahuje rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 1875/2002 ze dne 23. 4. 2003. V rozsudku se uvádí, že: „*Pozitivní určení vlastnického práva má přednost před negativním určením (tj. že žalovaný není vlastníkem sporné nemovitosti), protože z negativního určení nevyplývá jistě, kdo je skutečným vlastníkem nemovitosti.*“ Může totiž nastat rovněž i situace, kdy vlastníkem může být i osoba třetí. Nejvyšší soud je toho názoru, že podkladem pro provedení zápisu změn v katastru nemovitostí nemůže být rozhodnutí, jímž by právo nebo právní vztah byl určen negativně, neboť takové rozhodnutí by nemohlo vytvořit podklad pro vyjasnění vztahů mezi účastníky.⁵³

Žalobu na určení vlastnického práva tak lze shrnout, že se jedná o nástroj preventivní ochrany práv, pokud je dán naléhavý právní zájem žalobce na tom, aby jeho právo nebo naopak povinnost, která ho zavazuje, byla dána najisto, za předpokladu, že k dosažení právní jistoty v tomto právním poměru nelze dosáhnout žalobou na plnění. Upravuje právní poměr mezi účastníky v celé šíři, i přesto, že účastníkům neukládá žádnou konkrétní povinnost.⁵⁴ V souvislosti s preventivností určovací žaloby lze odkázat na publikaci Občanské soudní řízení: soudcovský komentář (2016, s. 29): „*soudní praxe dospěla ke konstantnímu závěru, že jde o rozhodnutí preventivní, které má smysl jen tehdy, pokud může přinést účelnou ochranu práva či právního postavení žalobce před tím, než dojde k porušení práva. A naopak tam, kde již k porušení práva došlo a jeho repara*

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1875/2002

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1875/2002

⁵⁴ SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 156-157, ISBN 978-80-7357-535-9.

lze dosáhnout uložení povinnosti, nemá určovací rozhodnutí smysl a je třeba se žalobou domáhat určitého plnění.“

2.2.3 OCHRANA DRŽBY

Držba vlastnického práva, nebo také držba vlastníka, je jedním ze základních atributů vlastnictví, protože se řadí mezi vlastníkovu oprávnění vztahující se k určité věci. Držba je důležitá především tím, že vlastník musí věc fakticky držet, aby na ni mohl realizovat svá ostatní oprávnění – nakládat s věcí dle své vůle. Občanský zákoník zaručuje vedle ochrany vlastnického práva i ochranu držby. Hlavním významem a účelem ochrany držby je poskytnutí ochrany pokojnému stavu. Pokojným stavem se rozumí, takový stav, který trval před tím, než došlo k zásahu do pokojné držby. Takovým zásahem je pokojný stav narušen.⁵⁵

V občanském zákoníku č. 40/1964 Sb., účinném do 31. 12. 2013 byla ochrana vlastnictví, vedle svépomoci a soudní ochrany, poskytována ještě orgánem státní správy. Ochrana poskytovaná orgánem veřejné správy byla upravena v § 5 a měla vzhledem k ochraně poskytované soudem charakter předběžné ochrany a měla vést k zajištění pokojného stavu.⁵⁶ Konstrukce ustanovení § 5 ochrany poskytované orgánem veřejné správy byla nefunkční, a proto se ho tvůrci nynějšího platného občanského zákoníku rozhodli nahradit a k účelu zajištění pokojného stavu využít institutu ochrany držby.⁵⁷

Ochrana držby spočívá v tom, že držbu není nikdo oprávněn svémocně rušit, a kdo by byl ve své držbě rušen, může se po rušiteli domáhat, aby se rušivého jednání zdržel a uvedl vše v předešlý, pokojný stav. K ohrožení držitele a jeho držby tak dochází v případě, kdy je mu věc, ke které se držba vztahuje, odňata, nebo pokud je držitelovi bráněno držbu vykonávat. Nastane-li taková situace, má držitel možnost bránit se svépomocí a zmocnit se zpět své věci či odvrátit nebezpečí, které je schopné ohrozit výkon držby, ale vždy jen v mezích nutné obrany. Jak již bylo o svépomoci psáno, je to spíše výjimečnější obrana.

⁵⁵ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 99-107, ISBN 978-80-7478-935-9.

⁵⁶ KNAPPOVÁ, Marie a Jiří ŠVESTKA. *Občanské právo hmotné.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 311, ISBN 80-86395-28-6.

⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012, s. 258

Držitel se může bránit rovněž podáním příslušných žalob.⁵⁸ Ochrana držby je upravena v § 1003 občanského zákoníku a zní takto: „*Držbu není nikdo oprávněn svémocně rušit. Kdo by byl v držbě rušen, může se domáhat, aby se rušitel rušení zdržel a vše uvedl v předešlý stav.*“

Jde-li o řízení týkající se držebních žalob (tzv. posesorních), v rámci kterých se lze domáhat poskytnutí tzv. posesorní ochrany rušené držby, která je upravena v ustanovení § 1003 a násl. občanského zákoníku, pak se k těmto žalobám vztahují ustanovení v hlavě páté OSŘ, konkrétně ustanovení § 176 a násl. Uvedená ustanovení OSŘ upravují jen řízení o ochraně, přičemž hmotněprávní podmínky této ochrany jsou obsaženy v občanském zákoníku.

Žádné z ustanovení OSŘ neukládá žalobci povinnost žalobu „zevně označit“ jako žalobu z rušené držby. Doporučuje se však, aby tak žalobce ve svém zájmu učinil, pokud nechce riskovat, že soud takovou žalobu nevyhodnotí a neurčí ji k přednostnímu projednání. V případě, že žaloba takto označena nebude, bude soud zpravidla zkoumat, zda jde o držební žalobu, a to podle jejího obsahu a žalobního návrhu. V praxi může nastat situace a tím pádem i problém v tom, že držební žaloby směřují obsahově ke stejnému nebo podobnému plnění jako žaloby vlastnické, tzn. mohou mít podobný petit. Rozdíl se projeví pouze v žalobních tvrzeních. Toto tedy pro soudy znamená, že by měly ihned po nápadu každou žalobu, pakliže není viditelně označena jako žaloba z rušené držby, vyhodnotit z toho hlediska, zda se jedná o žalobu na ochranu držby, a to nejen na základě petitu, ale i podle obsahu žaloby, a to s ohledem na 15 denní lhůtu od zahájení řízení, ve které soud musí v případě žaloby na ochranu držby v souladu s ustanovením § 177 OSŘ rozhodnout. Z uvedeného je zřejmé, že takovýto postup může mít za následek nepřiměřené zatěžování soudu a jeho aparátu.

Ustanovení § 177 odst. 1 OSŘ výslovně stanoví, že jednání není třeba nařizovat. Protože je současně nepochybné, že soud musí učinit skutková zjištění minimálně s ohledem existence držby a jejího rušení. Mohlo by se zdát, že citované ustanovení výrazným způsobem prolamuje jednu ze základních zásad, na kterých je občanské soudní řízení založeno, a to zásadu bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti soudního procesu, která je zakotvena v LZPS, když umožňuje provést dokazování bez jednání, s největší pravděpodobností pouze na základě

⁵⁸ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 205, ISBN 978-80-7380-495-4.

předložených listin. Vezme-li se ovšem v úvahu, že i v písemném procesu bude potřeba dostát tomu, aby byla dána straně možnost vyjádřit se k důkazům předložených protistranou a navrhnout důkazy, což je základem práva na spravedlivý proces, pak je zřejmé, že nenařízení jednání by řízení nejen neurychlilo, ale naopak výrazným způsobem zpomalilo. Zdá se tedy, že řízení bez nařízení jednání, bude-li vůbec přicházet do úvahy, bude velmi výjimečné.

Tím, že zákon vymezuje a ohraničuje zjištění, která jsou potřebná pro rozhodnutí soudu, stanovuje tím ve skutečnosti povinnost tvrzení a důkazní, která stíhá účastníky řízení. Žalobce přitom musí prokázat, že měl „poslední držbu“, a že byla rušena. K tomu se přidává povinnost žalobce plynoucí mu z ustanovení § 177 odst. 1 OSŘ, kdy *„musí prokázat, že jde o svémocné rušení držby“*. S ohledem na povahu věci rozhoduje soud usnesením. Forma usnesení je pro tento případ zvolena kvůli odlišné úpravě vykonatelnosti oproti rozsudku. U rozsudků totiž běží lhůta k plnění, jejímž uplynutím se stane rozsudek vykonatelný, dle ustanovení § 167 OSŘ až od právní moci. Odvolání proti rozsudku má odkladné účinky nejen na právní moc, ale i na vykonatelnost, čímž by byl smysl držebních žalob zcela popřen. U usnesení naopak začne lhůta k plnění běžet dle ustanovení § 171 odst. 1 OSŘ ode dne doručení. Z toho důvodu podání odvolání odkládá jenom právní moc, a nikoliv již vykonatelnost. Zákon ukládá soudu povinnost, aby vyhlásil usnesení ihned po jednání, pokud se ve věci konalo a nebylo odročeno (ustanovení § 177 odst. 2). Zákonodárce tím patrně chtěl zdůraznit to, co je stanoveno v poslední větě druhého odstavce, tedy, že jen za účelem vyhlášení usnesení nelze jednání odročit⁵⁹.

2.3 PROCESNÍ STRÁNKA ŽALOBY NA OCHRANU VLASTNICKÉHO PRÁVA

2.3.1 ŽALOBA

Obecně je žaloba základním právním institutem civilního práva procesního. Žaloba je návrhem na zahájení soudního řízení. Z pohledu procesního práva je žaloba procesním úkonem, pomocí kterého uplatňuje žalobce své právo

⁵⁹ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 77-81, ISBN 978-80-7400-499-5.

na poskytnutí právní ochrany proti žalovanému a obrací se s takovou žádostí na soud. Následně takový procesní úkon způsobí zahájení soudního řízení a s tím spojenou povinnost soudu o podaném návrhu rozhodnout.⁶⁰ Žalobu tak lze definovat jako základní procesní úkon účastníka, kterým se zahajuje soudní řízení.

Žaloba vzhledem ke své povaze bývá také označována jako most mezi procesním a hmotným právem, neboť umožňuje propojení těchto dvou právních oblastí, a to tím způsobem, že žalobce uplatňuje prostřednictvím žaloby svůj hmotněprávní nárok u soudu, kde se následně v procesním řízení o tomto nároku rozhoduje.⁶¹ Pro shrnutí je možné použít následující, jak uvádí Svoboda: „*Žaloba zároveň má být procesním úkonem, kterým se žalobce domáhá ochrany svého hmotného (zpravidla na žalobě nezávislého) práva, které nemá svůj původ v procesních předpisech.*“⁶² U žalob na ochranu vlastnického práva pak bude hmotněprávní nárok vyplývat z vlastnického práva žalobce.

Podání žaloby v civilním procesu znamená vznik specifického vztahu mezi žalobcem, žalovaným a soudem. Jedná se tak o trojstranný procesněprávní vztah, ale co se týče konkrétních procesních práv a povinností mezi žalobcem a žalovaným, tak ty vznikají a jsou vykonávány jen prostřednictvím soudu, nikoliv tedy přímo a vzájemně mezi stranami sporu.⁶³

Žaloba v civilním procesu zahajuje sporné řízení, a je tedy prvním procesním úkonem v dané věci. Co se týče konkrétního obsahu, musí žaloba splňovat obecné náležitosti podání, plynoucí z §42, odst. 4 OSŘ a těmto náležitostem se pak připojují ještě náležitosti dle §79, odst. 1 OSŘ. Z těchto ustanovení vyplývá, že žaloba by měla splňovat všechny tyto náležitosti – označení, kterému soudu je určena, označení účastníků řízení, popřípadě i jejich zástupců, označení věci, které se týká, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se žalobce dovolává, žalobní petit, tedy čeho se žalobce domáhá, datum sepsání žaloby a podpis žalobce.⁶⁴ Tyto náležitosti jsou důležité

⁶⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 188, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁶¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 124, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁶² SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 23, ISBN 978-80-7357-535-9.

⁶³ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 193, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁶⁴ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 126, ISBN 978-80-7380-437-4.

zejména kvůli individualizaci žaloby, aby bylo zřejmé, jaké věci a koho se týká, co požaduje, jaké je vymezení rozsahu žaloby a byla-li tak vyloučena její záměna. To souvisí s tím, že sporné řízení v civilním procesu se řídí zásadou dispoziční. Ta zaručuje účastníkům procesní iniciativu, tím, že účastníci mohou buď disponovat řízením nebo jeho předmětem. Procesní iniciativu má ten, kdo chrání nebo uplatňuje svůj právní zájem.⁶⁵ Žalobce tím, jak široce vymezí skutečnosti uváděné v žalobě, určuje předmět řízení. Záleží tedy na jeho úvaze, koho označí jako žalovaného, jaké důkazy označí a jak formuluje svůj žalobní nárok. Toto vše je významné z toho hlediska, že soud pak rozhoduje o takto individuálně vymezeném předmětu řízení a nerozhoduje nad jeho rámec.

Žaloba musí mít po formální stránce, dle § 42 OSŘ, písemnou podobu. Podání může být učiněno jak v listinné podobě, tak i elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě či též telefaxem.

Přesto, že jsou žaloby jednotným procesněprávním institutem, každá žaloba slouží k ochraně různých, ať již porušených nebo ohrožených práv, z celého právního řádu. Na základě této různorodosti lze rozlišovat různá dělení žalob. Mezi základní a nejčastěji používané je třídění na základě žalobních petitů. V zákoně není toto dělení upravené, jedná se o teoretické, tradiční a ustálené dělení žalob na - žaloby na plnění, žaloby na určení, žaloby o změnu či zrušení právního poměru soudem a žaloby ve věcech osobního stavu. Pod tyto druhy lze podřadit většinu jednotlivých žalob. Není však vyloučené, že v praxi se uplatní i jiné druhy žalob.⁶⁶

Nejčastějším druhem civilních žalob jsou žaloby na plnění, pod které se řadí i žaloby na ochranu vlastnického práva, jak žaloba na vydání věci tak i žaloba zápůrcí. Žaloby na plnění jsou založeny na tom, že žalobce jimi uplatňuje svůj nárok vůči žalovanému tak, aby byl žalovaný odsouzený k určitému plnění. Plnění, k němuž je žalovaný odsouzen, může spočívat v povinnosti něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět. Jedná se tak o ochranu již porušených subjektivních práv, žaloby na plnění tak mají reparační charakter a deklaratorní povahu.⁶⁷ Zároveň rozhodnutí o této žalobě je exekučním titulem, jelikož se jimi

⁶⁵ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 73, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁶⁶ Tamtéž, s. 201-202

⁶⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 136-137, ISBN 978-80-7380-437-4.

uplatňuje požadavek uložení konkrétní povinnosti. Soud tak musí zajistit, aby rozhodnutí o žalobě na plnění bylo objektivně splnitelné a v případě, kdy nebude uložena povinnost žalovaným řádně splněna, bude zde možnost vynutit její splnění některým z exekučních prostředků.⁶⁸

2.3.2 PRAVOMOC

K tomu, aby soudy mohly rozhodovat spory, musejí mít příslušnou pravomoc. Pravomoc soudů lze definovat jako určitý okruh záležitostí, které jsou soudy povinny a oprávněny rozhodovat. Soudy jsou tak nadány pravomocí, a ta se dále dělí na druhy, podle toho v jaké právní oblasti mají rozhodované záležitosti svůj původ. V našem právním řádu se nachází soudní pravomoc civilní, trestní, správní a ústavněprávní. Co se týče záležitostí občanského práva, tedy i ochrany vlastnického práva a s ní spojených vlastnických žalob, je relevantní civilní soudní pravomoc. Ta je v užším pojetí specifikována v § 7 OSŘ, ve kterém je civilní pravomoc soudů stanovena na projednávání sporů soukromoprávní povahy. Tím, že se jedná o spory, je tak řízení před civilními soudy označováno jako sporné a nezáleží na tom, z jaké soukromoprávní oblasti spor pochází nebo jakou má povahu. Pouze na základě zákona pak může ve výjimečných případech dojít k zúžení soudní pravomoci. Příkladem takového zúžení je situace, kdy má být dle smlouvy, v případě sporu mezi účastníky jednáno v řízení před rozhodci. Zda je dána pravomoc soudu v konkrétní věci, zkoumá sám soud jako jednu z podmínek řízení. Je – li pravomoc soudu dána, věc projedná, ale pokud zjistí, že mu pravomoc nenáleží, usnesením řízení zastaví a věc postoupí příslušnému soudu nebo jinému správnímu orgánu.

Význam pravomoci soudů je v tom, že vymezuje vztahy mezi soudy tuzemskými i mezi soudy tuzemskými a zahraničními. Jde tedy hlavně o to, zda budou danou věc projednávat a rozhodovat soudy, civilní soudní pravomocí však není určeno, který konkrétní soud se bude věcí zabývat.⁶⁹

⁶⁸ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 28, ISBN 978-80-7552-034-0.

⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 92-111, ISBN 978-80-7201-940-3.

2.3.3 PŘÍSLUŠNOST

Pokud je dána civilní soudní pravomoc, zbývá vyřešit otázku, před jakým konkrétním soudem proces proběhne. Pro výběr konkrétního soudu, jenž se bude věcí zabývat, jsou zde pravidla příslušnosti. Soud zkoumá příslušnost jako jednu z podmínek řízení, stejně jako je tomu u pravomoci. Příslušnost navazuje na pravomoc tím, že z celé soudní soustavy stanovuje konkrétní soud, který je oprávněn a povinen v dané věci jednat a rozhodnout. Pravidla a zásady příslušnosti směřují k tomu, aby se proces konal před soudem, jenž k tomu má relativně nejideálnější podmínky. Za účelem zajištění nejideálnějšího výběru soudu, který bude mít účastníkům nebo předmětu sporu nejbližší, má příslušnost tři základní složky. Těmi jsou příslušnost věcná, příslušnost místní a příslušnost funkční.⁷⁰

Věcná příslušnost slouží k určení, který článek soudní soustavy bude o věci jednat a rozhodovat v prvním stupni. Zásadní otázkou, kterou věcná příslušnost řeší, je tedy, jestli bude jako soud první instance určen okresní nebo krajský soud, či ve specifických situacích ještě jiný soud. Právní úprava je taková, že ve věcech, které jsou zákonem taxativně vyjmenovány v § 9 odst. 2 OSŘ, rozhodují krajské soudy, ve všech ostatních případech jsou k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy. Jako soud první instance může být příslušný i Nejvyšší soud, ale pouze v případě, že tak stanovuje zvláštní právní předpis. Platí obecné pravidlo, že jako soud první instance je příslušný okresní soud a všechny výjimky, kdy tomu tak není, musejí být v zákoně výslovně uvedeny.⁷¹ K hlediskům, na základě kterých je určována věcná příslušnost, patří povaha věci, neboť se aplikuje zásada, podle které věci svou povahou méně složité, či věci v rozhodovací praxi běžné se projednávají a rozhodují okresními soudy a naopak krajským soudům v prvním stupni jsou svěřeny věci, které jsou svou povahou skutkově nebo právně obtížné a nevyskytují se v rozhodovací praxi soudů tak často.⁷²

⁷⁰ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 69, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁷¹ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 112-113, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁷² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 69-70, ISBN 978-80-7380-437-4.

Místní příslušnost vymezuje mezi soudy stejného článku soustavy jejich rozsah působnosti, který se odvíjí od územní působnosti. Pokud je dle věcné příslušnosti příslušný okresní soud, místní příslušnost nám řeší, který z nich, z celé České republiky, bude danou věc projednávat a rozhodovat. Každý soud má určen územní obvod své působnosti, jenž je nezbytný pro určování místní příslušnosti. V územním obvodu soudu se pak musí nacházet ukazatel, který je rozhodný pro určení místní příslušnosti. Mezi tyto ukazatele se například řadí bydliště fyzické osoby, sídlo podnikatele a právnické osoby, adresa stálého pracoviště atd. Místní příslušnost se pak ve spojitosti s těmito ukazateli dělí na obecnou, zvláštní na výběr danou a zvláštní výlučnou. Obecná místní příslušnost je upravena § 85 OSŘ, zvláštní místní příslušnost na výběr daná je upravena v § 87 OSŘ a zvláštní výlučná místní příslušnost v § 88 OSŘ. V určitých případech může být příslušných i několik soudů najednou a řízení se tak může konat u jakéhokoliv z nich. Obecná místní příslušnost platí vždy, pokud není vyloučena zvláštní výlučnou místní příslušností. Vedle obecné místní příslušnosti pak platí i zvláštní na výběr daná místní příslušnost, a protože tyto dvě příslušnosti se vzájemně nevylučují, má tak žalobce na výběr, u kterého soudu chce žalobu podat.

Ustanovení § 88 písmene b) OSŘ stanoví místně příslušným soudem ten soud, v jehož obvodu se nalézá nemovitá věc. Rozhodnou skutečností je v tomto případě poloha nemovité věci, ovšem pouze tehdy, týká-li se řízení této nemovité věci a nespadá-li současně věc do příslušnosti soudu z důvodu vypořádání společného jmění manželů dle téhož paragrafu písmene a). Za nemovitou věc je třeba pro tento případ považovat ve smyslu ustanovení § 498 občanského zákoníku pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim. Veškeré ostatní věci jsou věci movité. Řízení, které se týká nemovité věci, je řízení o vlastnickém právu, právu držby, právu zástavním, právu z věcného břemene a právu nájemním, a to v případě, když jde o zřízení, trvání, změnu nebo zánik práva samotného. Do režimu těchto žalob tak budou bezesporu spadat i požadavky na omezení nebo vyloučení nakládání s nemovitostí.

Funkční příslušnost se využije v případě projednávání jedné a té samé věci. Funkční příslušnost tak určuje dělení působnosti mezi soudy různých článků

soudní soustavy při rozhodování o opravných prostředcích.⁷³ O odvoláních proti rozhodnutím okresních soudů rozhodují krajské soudy, proti rozhodnutím krajských soudů, jsou-li tato rozhodnutí vydána v prvním stupni, rozhodují o nich vrchní soudy. Pokud se jedná o dovolání proti rozhodnutím krajských a vrchních soudů jako soudů odvolacích rozhoduje Nejvyšší soud. Co se týče žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost, rozhoduje o nich ten samý soud, který vydal rozhodnutí, proti kterému směřují, protože se považují za kauzy nové.⁷⁴

2.3.4 ÚČASTNÍCI

Účastníci řízení jsou nezbytnými procesními subjekty pro občanské soudní řízení, a to z toho důvodu, že řízení nelze konat bez účastníka. Obecně je v řízení vždy zapotřebí, aby v něm vystupoval alespoň jeden účastník, pak se bude jednat o nesporné řízení, nebo v řízení sporném, kde proti sobě vystupují dvě strany, je třeba dvou nebo i více účastníků. Zahájené řízení na základě žaloby je řízením sporným, tudíž se zde obvykle nachází alespoň dva účastníci, přičemž ten, který žalobu podal, se označuje jako žalobce a účastník žalobou určený, se nazývá žalovaným. Dalším neméně podstatným je proces rozhodování v konkrétním řízení. Soud rozhoduje o právech a povinnostech účastníků pouze toho konkrétního řízení. Nikdy tak nemůže dojít k abstraktnímu rozhodování o právech a povinnostech či rozhodování o právech a povinnostech jiných účastníků, neboť by to byl postup proti zásadám civilního procesu.⁷⁵ Právní postavení účastníků je upraveno v hlavě třetí, části páté OSŘ. Je zde především zakotvena zásada rovného postavení účastníků v řízení, právo jednat ve svém mateřském jazyce, povinnost soudu zajistit všem účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Pro účastníky je stěžejní zásada rovnosti účastníků, která je zakotvena i v Ústavě a LZPS. Účastníkům tato zásada zaručuje především právo na srozumitelné projednání věci, aby ve věci rozhodoval nezávislý a nestranný soudce a také nebylo nikomu odepřeno jeho právo na spravedlivý proces. Žádný účastník nebo

⁷³ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 111-113, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁷⁴ Tamtéž, s. 113

⁷⁵ Tamtéž s. 128

strana tak nemůže být jakkoliv procesně zvýhodněna oproti jiným účastníkům nebo stranám.⁷⁶

K tomu, aby se určité, ať již fyzická nebo právnická, osoba mohla stát účastníkem řízení, existují dvě procesní podmínky. Osoba musí mít způsobilost být účastníkem řízení, označovanou též jako procesní subjektivitu. Takovou způsobilost má pak dle zákona ten, kdo má právní osobnost. Způsobilost být účastníkem řízení zajišťuje účastníkům, aby se mohli stát nositeli procesních práv a povinností, tedy stát se subjektem procesněprávních vztahů.⁷⁷ Vedle podmínky způsobilosti být účastníkem se v zákoně nachází způsobilost procesní, která znamená, že každý účastník může samostatně vykonávat právní jednání před soudem. Je třeba odlišovat tyto způsobilosti, protože každý účastník řízení nemusí být procesně způsobilým.

Co se týče fyzických osob, způsobilost být účastníkem řízení má každý člověk od narození do smrti. Jelikož to vyplývá z občanského zákoníku, má tuto způsobilost již počaté dítě, za předpokladu, že se narodí živé. Procesní subjektivita zaniká mimo smrti také prohlášením za mrtvého. Procesně způsobilou se fyzická osoba stává dovršením zletilosti, tedy věku 18 let. Zákon také přiznává procesní způsobilost nezletilým osobám v konkrétních případech, viz. ZŘS – například povolení k uzavření manželství nezletilého. Rozsah způsobilosti se odvíjí od toho, jak je člověk svéprávný. Pokud je plně svéprávný, má procesní způsobilost v neomezeném rozsahu. Vychází se z toho, že fyzická osoba je plně svéprávná, pokud neexistuje pravomocné rozhodnutí soudu o omezení osoby ve svéprávnosti. Procesně nezpůsobilé osoby jsou pak u řízení zastupovány zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Procesní subjektivita u právnických osob vzniká dnem vzniku a končí dnem zániku právnické osoby. Za vznik se považuje den zápisu do veřejného rejstříku. Za zánik se považuje den výmazu z takového rejstříku. Subjektem řízení se může stát jak soukromá, tak i veřejná právnická osoba. Procesní subjektivitu tak mají i územní a osobní veřejnoprávní korporace, stát, cizí státy, církve, veřejné ústavy atd.. Právnické osoby mají též

⁷⁶ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 114, ISBN 978-80-7552-034-0.

⁷⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 89, ISBN 978-80-7380-437-4.

procesní způsobilost, nabývají a pozbývají ji společně se způsobilostí být účastníkem řízení, tedy zápisem a výmazem z příslušného veřejného rejstříku.⁷⁸

Procesní subjektivita společně s procesní způsobilostí vymezují, kdo se může na základě určitých procesních předpokladů stát účastníkem řízení. Formální vymezení účastníků sporného řízení najdeme v §90 OSŘ., který rozděluje účastníky na žalobce a žalovaného. Na účastníky je dále kladen hmotněprávní požadavek věcné legitimace, nutný k dosažení úspěchu ve sporu. Věcná legitimace slouží k hmotněprávnímu vymezení účastníků. Podle toho, kterého účastníka se týká, rozlišujeme aktivní věcnou legitimaci a pasivní věcnou legitimaci.⁷⁹ Aktivně legitimovaný v řízení je žalobce, v případě, že mu skutečně náleží právo, jehož ochrany se domáhá žalobou. Pasivně legitimovaným účastníkem je žalovaný, pokud mu existuje povinnost něco splnit vůči žalobci a žalobce se splnění nebo určení této povinnosti domáhá prostřednictvím žaloby. Věcná legitimace jak aktivní u žalobce, tak pasivní u žalovaného, je nezbytným předpokladem úspěšnosti žaloby.⁸⁰

2.3.5 ŽALOBNÍ PETIT

Žalobní petit je předmětem žaloby a označuje se také jako žalobní nárok. Ze žalobního petitu musí být patrné, čeho se žalobce žalobou domáhá, jaký nárok uplatňuje v konkrétní věci. Z ustanovení § 79 odst. 1, OSŘ vyplývá, že z podávaného návrhu musí být mimo jiné patrné, čeho se navrhovatel dovolává. Žalobní petit by měl být formulován tak, aby byl přesný, srozumitelný a určitý.⁸¹ Správnou formulací, tedy přesnou, srozumitelnou a určitou, se má za to, že bude z žalobního návrhu (petitu) zřejmé, kdo, komu, co a kdy má plnit. Jedná-li se o peněžité plnění, je třeba přesného vyčíslení, jde-li o jiné než peněžité plnění, musí se plnění přesně popsat, aby nedocházelo k nežádoucím pochybnostem.⁸² Tato formulace je brána jako nezbytnost vzhledem k tomu, že žalobce navrhuje,

⁷⁸ DVOŘÁK, Bohumil, komentář k ustanovení § 19, zákona č. 99/1963 Sb., Systém ASPI

⁷⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 103, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁸⁰ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 135, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁸¹ SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 88, ISBN 978-80-7357-535-9.

⁸² WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 199, ISBN 978-80-7201-940-3.

jak by měl vypadat autoritativní výrok rozhodnutí soudu. Především z tohoto důvodu musí být žalobní nárok určitý, neboť v případě úspěšnosti žaloby soud ideálně převezme do svého rozhodnutí znění žalobního petitu. Pokud není žalobní petit žalobcem správně formulovaný, je v pravomoci soudu přeformulovat jeho znění tak, aby byl jasně srozumitelný, ale pouze pod podmínkou, že bude vyjadřovat přesně to, co žalobce zamýšlel. Přesnost, určitost a srozumitelnost jsou dále důležité také z pohledu soudu, protože soud může rozhodovat pouze o tom, co žalobce navrhuje a nemůže překročit rámec toho, co je žalobou nárokováno, nebo dokonce přiznat něco jiného, než je nárokováno. V praxi žalobní petit obsahuje většinou i návrh autoritativního rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení, pokud bude žaloba úspěšná.⁸³ Žalobní petit musí vycházet ze skutkových okolností uvedených v žalobě a musí z nich logicky vyplývat. Je nepřípustné, aby bylo nárokováno něco, co je v rozporu s tvrzeným skutkovými okolnostmi. Spojením žalobního petitu a skutkového odůvodnění pak lze dosáhnout nejpřesnějšího vymezení předmětu žaloby.⁸⁴

Žalobní petit máme buďto jednoduchý, kterým se uplatňuje jeden nárok nebo složený žalobní petit, který se skládá z několika uplatňovaných nároků. Na základě toho, v jakém vzájemném vztahu jsou mezi sebou jednotlivé nároky složeného žalobního petitu, rozlišujeme několik druhů petitů:

- a) eventuální petit
- b) alternativní petit
- c) alternativní zmocnění (alternativa facultas)

Ad a) eventuálního petit slouží k tomu, pokud si žalobce nárokuje určité, primární plnění, ale nebude objektivně možné splnit toto primární plnění, bude „eventuálně“ žalobce požadovat plnění náhradní, sekundární.

Ad b) petit alternativní spočívá v tom, že žalobce dává žalovanému na výběr mezi více plněními a žalovaný může mezi danými alternativami volit.

⁸³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 129-130, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁸⁴ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 195, ISBN 978-80-7201-940-3.

Ad c) alternativní zmocnění je posledním druhem složeného petitu, kdy žalobce umožňuje žalovanému, jenž má povinnost plnění vůči žalobci, aby se zbavil této konkrétní povinnosti plnění tím, že poskytne plnění jiné.⁸⁵

2.3.6 OBRANA ŽALOVANÉHO – NÁMITKY

Žalovanému je dána možnost činit úkony, aby se mohl procesně bránit proti žalobě, která je proti němu podána. Dříve se rozlišovaly dva pojmy, a to pojem obrany žalovaného a námitek žalovaného. Obrana žalovaného měla vést k zastavení řízení, aniž by se rozhodlo o meritu věci, například se jednalo o nesplnění určité procesní podmínky. Námitky pak směřovaly k zamítnutí žaloby, týkaly se věci samé. V současnosti se však už v podstatě obrana a námitka nijak nerozlišují.⁸⁶

Obrana žalovaného směřuje k tomu, aby mu byla způsobena co nejmenší újma podanou žalobou, proto je cílem obrany, aby byla žaloba v ideálním případě zamítnuta. Žalovaný proto během řízení vznáší námitky, kterých může být i více najednou a soud má povinnost se jimi zabývat. Nejčastěji tak žalovaný namítá neexistenci žalobcova nároku, dále pak namítá například promlčení nebo prekluzi. V případě, že žalobce neuspěje s námitkami, které by zapříčinily zamítnutí žaloby, naskýtá se mu možnost využití eventuální námitky započtení, jinak též kompenzační námitky.⁸⁷ Námitka započtení je upravena § 98 OSŘ a spočívá v tom, že žalobce nezpochybňuje nárok uvedený v žalobě, ale vznáší proti žalobci určitý protinárok.⁸⁸ U námitky započtení je důležité, jaká výše nároku je vznášena na započtení, protože pokud by přesahovala výši nároku uplatňovanou žalobcem, nejednalo by se o kompenzační námitku, ale šlo by už o vzájemný návrh.

Vzájemným návrhem je vzájemná žaloba, která musí splňovat náležitosti jako každá jiná žaloba. Jde o postup žalovaného, kterým přechází z obrany proti jemu směřované žalobě, do aktivního útoku a uplatňuje své nároky proti žalobci. Vzájemnou žalobou se tak rozšíří předmět řízení právě o nároky žalovaného proti

⁸⁵ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 200-201, ISBN 978-80-7201-940-3.

⁸⁶ Tamtéž, s. 341

⁸⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1. 2. 2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 111, ISBN 978-80-7552-034-0.

⁸⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 140, ISBN 978-80-7380-437-4.

žalobci. Důvodem je zásada hospodárnosti, aby mohl soud o nárocích žalobce i žalovaného rozhodnout v jednotném řízení a předešlo se tak tomu, aby se zahajovalo nové procesní řízení, které věcně souvisí s již probíhajícím řízením. Vzájemná žaloba je ale nezávislá na původní žalobě, takže pokud by došlo k zastavení řízení o původní žalobě, nebylo by to důvodem k tomu nepokračovat v řízení o vzájemné žalobě.⁸⁹

2.3.7 ZPŮSOBY SKONČENÍ ŘÍZENÍ

Soud vede a směřuje průběh civilního soudního řízení s cílem, aby ve věci samé vydal autoritativní rozhodnutí o právech a povinnostech, o kterých se v řízení jedná. Civilní soudní řízení tak může končit rozsudkem, usnesením nebo určitou formou platebního rozkazu.

Jsou-li splněny podmínky a náležitosti civilního řízení, je zjištěn skutkový stav věci, přistoupí soud k rozhodnutí o meritu věci rozsudkem. Rozsudkem tedy soud vždy rozhoduje ve věci samé. Podle vlastností pak lze rozsudky členit na částečné, mezitímní, konečné. Částečným rozsudkem lze rozhodnout jen o části nároku, je-li možné o takovém nároku rozhodnout samostatně, mezitímního rozsudku lze využít, jde-li o rozhodnutí o základu věci a vyplývá-li to z uplatněného nároku, konečným rozsudkem se pak rozhoduje o celém předmětu řízení v rozsahu, v jakém byl vymezen žalobním petitum. Rozsudky se podle vlastností dělí na jednotlivé druhy. Základní rozsudky jsou:

- a) konstitutivní rozsudky
- b) deklaratorní rozsudky
- c) rozsudek pro uznání
- d) rozsudek pro zmeškání

Ad a) Konstitutivní rozsudky spočívají v tom, že jejich vydáním se mění, ruší, vznikají či zanikají určité hmotněprávní vztahy.

Ad b) U deklaratorních rozsudků účinky, které zakládají nová práva a povinnosti chybí, neboť pouze zjišťují, zdali zde jsou či nejsou určité

⁸⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 140, ISBN 978-80-7380-437-4.

hmotněprávní vztahy a následně prohlašují práva a povinnosti z nich plynoucí. Pouze se tak jimi deklaruje to, co již existuje.⁹⁰

Ad c) Rozsudek pro uznání lze použít, pokud se žalovaný nebrání a uzná nárok nebo jeho část, který proti němu uplatňuje žalobce.

Ad d) Rozsudek pro zmeškání pak lze využít, pokud se žalovaný nedostaví k jednání a jsou naplněny zákonné podmínky.⁹¹ Rozsudky pro uznání a pro zmeškání jsou ovlivněny zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení a tím, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům v řízení.

Dalším způsobem skončení civilního řízení je rozhodnutí usnesením. Zákon nám určuje, že usnesením se rozhoduje ve všech případech, ve kterých není zákonem výslovně stanoven jiný druh rozhodnutí. U usnesení je pak třeba rozlišovat, jaký má vliv na skončení řízení, protože zdaleka ne všemi usneseními lze skončit řízení. Většina usnesení se týká vedení soudního řízení a usnesení, jimiž je rozhodováno v průběhu řízení. Rozhoduje se tak o věci, která není věcí samou. Takováto usnesení řídí a korigují vývoj řízení, ovšem neukončují ho. Pak jsou zde usnesení, která již ukončují řízení. Jedním typem jsou usnesení, jimiž se končí řízení, ale bez toho, aby bylo rozhodnuto o meritů věci. Těmito usneseními jsou především usnesení o odmítnutí žaloby a usnesení o zastavení řízení. Dalším typem usnesení, jímž se končí řízení, je to, kterým se rozhoduje o věci samé. Protože ve věci samé se zpravidla rozhoduje rozsudkem, musí být zákonem stanoveno, v jakých situacích se může rozhodnout o meritů věci usnesením. Jedná se především o případ, kdy je řízení skončené smírem.⁹²

2.3.8 OPRAVNÉ PROSTŘEDKY

Opravné prostředky slouží k ochraně účastníků soudního řízení před vadnými a nesprávnými rozhodnutími soudu. Jinak tomu není ani u civilního práva procesního, kde zákon poskytuje k ochraně účastníků řádné a mimořádné opravné prostředky. Možnost využití opravných prostředků náleží všem

⁹⁰ KINDL, Milan, Alexander ŠÍMA a Ondřej DAVID. *Občanské právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 218-221, ISBN 80-86898-47-4.

⁹¹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 241-242, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁹² Tamtéž, s. 244-245

účastníkům původního řízení na základě dispoziční zásady. Opravné prostředky mají formu procesních úkonů, prostřednictvím nichž účastníci nebo jiné oprávněné subjekty požadují přezkum nesprávných a vadných rozhodnutí soudu, s cílem tato rozhodnutí zrušit nebo změnit. Opravné prostředky se dělí na řádné a mimořádné podle toho, zda směřují proti pravomocnému, či nepravomocnému rozhodnutí soudu.⁹³

Jediným řádným opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání, které směřuje pouze proti soudním rozhodnutím, která nenabyla právní moci. Odvolání musí být podáno do 15 dnů od doručení rozhodnutí do rukou toho, kdo odvolání podává, tato lhůta je procesní zákonnou lhůtou a může být prominuta. Odvolatel musí dbát na to, aby odvolání splňovalo potřebné náležitosti, jako jsou obecné náležitosti podání a dále vymezení rozsahu napadaného rozhodnutí a specifikování odvolacího důvodu, tedy v čem odvolatel spatřuje vadu nebo nesprávnost. Napadnout odvoláním lze pouze výrokovou část rozhodnutí, nikoliv odůvodnění.⁹⁴

Mimořádné opravné prostředky prolamují právní moc rozhodnutí a proto narušují i právní jistotu, a proto jsou pro jejich podání nastaveny přísnější požadavky, než na řádné opravné prostředky. Prvním mimořádným opravným prostředkem je dovolání, kterým lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu, které je vydané v odvolacím řízení. Dovoláním může být napaden pouze výrok rozhodnutí, nikoliv jeho odůvodnění. Důvodem podání dovolání musí být pouze to, že napadené rozhodnutí je nesprávně právně posouzené a odvolatel musí vymežit, v čem konkrétně nesprávnost spočívá. Dovolání musí být podáno u soudu, který rozhodoval ve věci v prvním stupni a to ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, na rozdíl od odvolání se zde jedná o lhůtu zákonnou, její zmeškání nelze prominout. Účastník, který podává dovolání, musí být dle zákona povinně zastoupen, a to buď advokátem nebo notářem.⁹⁵

Vedle dovolání jsou mimořádnými opravnými prostředky ještě žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost. Na rozdíl od odvolání a dovolání

⁹³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 301, ISBN 978-80-7380-437-4.

⁹⁴ Tamtéž, s. 308-309

⁹⁵ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014, s. 532-536, ISBN 978-80-7201-940-3.

nepokračují v probíhajícím řízení v konkrétní věci, ale způsobují nové řízení. Protože se jimi zahajuje nový proces, projednávají jej orgány, které ve věci rozhodli v prvním stupni, nemají tedy suspenzivní účinek. Důvody, na základě kterých tyto žaloby lze podat, jsou vymezeny taxativně, protože stejně jako dovolání způsobují průlom pravomocného věci rozsouzené. Žalobu pro obnovu řízení lze podat, pokud existují skutečnosti, které nemohl účastník použít v původním řízení. Účastník však nesmí tuto situaci způsobit svým procesním pochybením. Dalším důvodem je naskytnutí se možnosti provést nové důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení. Subjektivní lhůta pro uplatnění této žaloby je tříměsíční a běží od té doby, kdy se žalobce dozví o důvodu pro obnovu řízení, ale je omezena lhůtou objektivní, která trvá tři roky od právní moci rozhodnutí. Žalobu pro zmatečnost lze podat z důvodů, které plynou z procesních pochybení a jsou vymezeny v § 229 OSŘ. Jedná se o důvody zmatečnosti a jde o důvody, kdy nebyly splněny určité podmínky řízení a musí se jednat o jiné závažné procesní vady, nesprávný postup, či postup, kterým byla účastníku odňata možnost jednat před soudem. Pro uplatnění žaloby pro zmatečnost je zákonem stanovená lhůta 3 měsíců od doručení napadaného rozhodnutí.⁹⁶

⁹⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 325-328, ISBN 978-80-7380-437-4.

3 ŽALOBA NA VYDÁNÍ VĚCI

V této a následující kapitole diplomové práce budou blíže rozebrány dva základní prostředky ochrany vlastnického práva, tj. žaloba na vydání věci (*actio reivindicatio*, žaloba reivindikační) a žaloba zápůrčí (*actio negatoria*, žaloba negatorní). Jak je již výše uvedeno, jsou obě tyto žaloby v literatuře označovány jako obecné žaloby vlastnické.

Žalobou na vydání věci se vlastník, coby žalobce, a to ve smyslu ustanovení § 1040 občanského zákoníku, domáhá toho, aby mu věc dříve odňatá a neprávem zadržovaná, byla vydána. Předpokladem úspěšnosti žaloby ovšem je, aby byl žalobce aktivně věcně legitimován, žalovaný pasivně věcně legitimován a aby byl způsobilý předmět žaloby (tj. objekt vindikace).

3.1 OSOBA AKTIVNĚ VĚCNĚ LEGITIMOVANÁ K PODÁNÍ ŽALOBY

Ustanovení § 1040 odst. 1 občanského zákoníku přiznává aktivní věcnou legitimaci vlastníkovu věci. Vlastník musí v každém případě v rámci žaloby tvrdit a prokázat, že je vlastníkem věci. Ohledně této skutečnosti má žalobce důkazní povinnost a tíží jej ve sporu důkazní břemeno. Na místo vlastníka je za podmínek stanovených v insolvenčním zákoně⁹⁷ aktivně věcně legitimován k podání žaloby například také insolvenční správce.

Jedná-li se o aktivní věcnou legitimaci spoluvlastníků, považují se dle ustanovení § 1116 občanského zákoníku spoluvlastníci vzhledem k věci jako celku za jedinou osobu a nakládají s věcí jako jediná osoba. Každý ze spoluvlastníků má tak právo k celé věci. Toto právo je však omezeno právem každého dalšího spoluvlastníka (ustanovení § 117 občanského zákoníku). Ani občanský zákoník č. 89/2012 Sb., nepřinesl zcela jasnou odpověď na dlouhodobě spornou otázku možnosti vindikace jen jedním ze spoluvlastníků. Nejvyšší soud České republiky takovouto žalobu ve svých rozhodnutích sp. zn. 26 Cdo 379/2010 a sp. zn. 2 Cdon 1794/96 připouští.⁹⁸

⁹⁷ Ustanovení § 229 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 379/2010; rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1794/96

3.2 SKUTEČNOSTI PROKAZOVANÉ ÚČASTNÍKY

Tradičně se uvádí, což je mimo jiné zmíněno i v předchozí podkapitole této diplomové práce, že žalobce musí prokázat své vlastnické právo k věci. Setkáváme se ovšem s názory, že toto není úplně přesné, neboť ve skutečnosti musí žalobce prokázat, že nastaly právní skutečnosti, na jejichž základě nabyt vlastnictví, případně jiné právo, o které lze opřít žalobu na vydání věci.⁹⁹

Jde-li o dokazování vlastnického práva, pak toto lze učinit libovolnými důkazními prostředky. Vlastnictví k nemovitým věcem se bude dokazovat nejčastěji výpisem z veřejného seznamu, tj. výpisem z katastru nemovitostí. V této souvislosti je namístě zmínit, že uplatnění nároků vlastníka u soudu nemůže bránit skutečnost, že jako vlastník je v katastru nemovitostí zapsána jiná osoba než on. Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 389/99 totiž vyplývá, že vlastnickou žalobu nelze zamítnout jen proto, že jako vlastník věci je v katastru nemovitostí zapsána jiná osoba než žalobce.¹⁰⁰ V daném případě se jednalo uplatnění nároku z neplatné smlouvy o převodu nemovitosti, ale lze si představit i situaci, kdy se bude jednat o vlastníky, kteří nabyli věc vydržením a doposud nejsou coby vlastníci zapsáni v katastru nemovitostí.

Další z věcí, kterou musí vlastník (žalobce) v řízení prokázat, je, že žalovaný mu věc zadržuje. Zde postačí, prokáže-li žalobce, že věc přešla do držby či detence žalovaného. Tvrdí-li žalovaný, že držbu či detenci pozbyl, musí to prokázat.¹⁰¹ Naopak, tvrdí-li žalovaný, že žalobcovo vlastnické právo zaniklo, bude na něm, aby toto v řízení prokázal.

Neprokáže-li žalobce vlastnictví věci, může být i přesto úspěšný, bude-li podle žalobních tvrzení i výsledku řízení možno uplatněný nárok opřít o ustanovení § 1043 a násl. občanského zákoníku, jež poskytují ochranu těm, kdo mají právo mít věc u sebe.¹⁰² Co se týče dalších skutečností, které musí žalovaný v řízení prokázat, bude se jimi práce zabývat i v rámci podkapitoly námitky žalovaného.

⁹⁹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 3. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4638/2009

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 22 Cdo 389/99 ze dne 5.9.2000 (právní věta)

¹⁰¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 11. 2007, sp. zn. 28 Cdo 4178/2007

¹⁰² SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 225, ISBN 978-80-7400-499-5.

3.3 ŽALOBNÍ PETIT

Jak je již zmiňováno v předchozí kapitole 3.3.5 této diplomové práce, věnující se žalobnímu petitu obecně, je nutné žalobní petit koncipovat tak, aby z něho bylo jasné patrné, čeho se žalobce domáhá a jaký konkrétní nárok ve věci uplatňuje. Požadavek, aby ze žaloby bylo patrné, čeho se žalobce domáhá, neznamena, že by žalobce byl povinen učinit soudu návrh na znění jeho rozsudku. Označí-li žalobce v žalobě přesně, určitě a srozumitelně povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu, nebo způsob určení právního vztahu, práva nebo právní skutečnosti, soud nepostupuje v rozporu se zákonem, jestliže použitím jiných slov vyjádří ve výroku svého rozhodnutí stejná práva a povinnosti, kterých se žalobce domáhal.¹⁰³ Pouze soud rozhoduje, jak bude formulován výrok jeho rozhodnutí a případným návrhem žalobce na znění výroku přitom není vázán. Musí ale naopak dbát na to, aby při formulaci výroku rozhodnutí vyjadřoval to, čeho se žalobce žalobou skutečně domáhal.¹⁰⁴

U věcí movitých zní petit „na vydání věci“. U nemovitých věcí prozatím judikatura vydaná v tomto směru setrvává na stanovisku, že nelze žalovat na vydání nemovitosti, ale vždy jen na vyklizení nemovitosti. Uvedené soudní stanovisko je odůvodněno potřebou uložit takové plnění, kterému odpovídá zákonem upravený způsob výkonu rozhodnutí - exekuce. U nemovitých věcí je tím právě jen vyklizení. Odstranění nemovité stavby neoprávněně postavené na pozemku žalobce, může žalobce dosáhnout tím, že podá ve smyslu ustanovení § 1084 občanského zákoníku žalobu na její odstranění a uvedení pozemku do původního stavu. Domáhá-li se žalobce ochrany vlastnického práva k nemovitosti a žalobní návrh není ve znění odpovídajícím ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí, je pak povinností soudu žalobce o znění žalobního návrhu poučit.¹⁰⁵ Vymezí-li žalobce svůj žalobní návrh na vydání nemovitosti a později

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1396/96

žádá o vyklizení nemovitosti, pak se jedná o pouhou úpravu či upřesnění žalobního petitu, a nikoliv o změnu žaloby.¹⁰⁶

3.4 PŘEDMĚT A INDIVIDUALIZACE V ŽALOBĚ

K obecnému vymezení předmětu vindikační žaloby se vztahuje ustanovení § 1041 občanského zákoníku, které tak navazuje na ustanovení § 1040 odst. 1 občanského zákoníku. Zásadně lze vindikovat věci individuálně určené, a to jak hmotné, tak i nehmotné. Věc individuálně určená musí být v žalobě popsána znaky, které jí odliší od jiných věcí. Zákonnému požadavku popsání (individualizaci) věci dostojí žalobce, v případě movité věci tím, že popíše věc, kterou žádá nazpět takovými znameními, kterými se rozeznává ode všech podobných věcí téhož druhu. V praxi může ovšem nastat i situace, kdy nebude možno hromadně vyráběnou věc identifikovat dostatečným způsobem, aby byla odlišena od všech ostatních výrobků stejného druhu. V takovém případě pak nelze po žalobci žádat, aby věc popsal způsobem, který by danou věc odlišil od všech existujících výrobků stejného druhu. Postačí tedy, aby žalobce věc popsal obecněji.

Co se týče nemovitých věcí, pak nemovitost, která je zapsána v katastru nemovitostí, musí být v žalobě identifikována způsobem, který platné právo vyžaduje pro právní úkony týkající se těchto nemovitostí. Nemovitosti tedy musí být k dostatečné individualizaci uvedeny podle obcí, katastrálních území a parcelních čísel uvedených v katastru nemovitostí. Žaloba o vydání části pozemku je přesná a určitá, jestliže část pozemku je identifikována i jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, jaké části pozemku se žaloba týká.¹⁰⁷

Žádá-li žalobce vydání věci i s příslušenstvím (ustanovení § 510 a násl. občanského zákoníku), musí svůj požadavek na příslušenství zahrnout již do žalobního návrhu a popsat tento požadavek. Soud totiž s ohledem na zásadu projednací a dispoziční není povinen z úřední povinnosti pátrat po příslušenství věci. Jiná situace nastane v případě, kdy se jedná o součást věci (ustanovení § 505

¹⁰⁶ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 225, ISBN 978-80-7400-499-5.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 241

a násl. občanského zákoníku), která je předmětem vydání již z povahy věci a není třeba ji individualizovat, pokud nebyla od věci oddělena.

Odstavec druhý ustanovení § 1041 občanského zákoníku se rovněž vztahuje k vymezení předmětu vindikační žaloby. Týká se pouze věcí movitých, protože nemovitá věc je vždy určena individuálně, a z nich pak věci určených druhově. Věci určené druhově, tj. věci zastupitelné, nemohou být zásadně předmětem reivindikační žaloby, a to právě proto, že zde chybí jejich individuální určitelnost a rozlišitelnost. Nemožnost vindikace věcí určených druhově je objektivně dána a není třeba jí dále zkoumat a řešit konkrétně.

Uvedené ustanovení odstavce druhého ovšem činí výjimku ve prospěch některých z druhově určených věcí. Tou je: „*lze-li z okolností seznat vlastnické právo osoby, jež právo uplatňuje*“. Tuto výjimku si lze vykládat tím způsobem, že se jedná o věci, které zpravidla nelze individualizovat (například hromada uhlí, pytle s cementem, peníze), ale lze je v konkrétním případě blíže určit, a tak je vlastně individualizovat, a to nikoli popisem jich samých, ale uvedením jiných skutečností, ze kterých je lze určit. Příkladem této výjimky je například situace, kdy někdo odcizí hromadu uhlí. Vlastník tohoto uhlí prokáže, že ten, kdo uhlí odcizil, ho dovezl a uložil do sklepa, ve kterém žádné vlastní uhlí předtím ani potom neměl, čímž je vyloučeno smísení. Dojde-li ovšem ke smísení takových věcí s věcmi druhými, lze se jejich vydání domáhat, jen pokud od sebe jdou oddělit, a to tak, že budou rozeznány (půjde-li například o smísení bankovek, jejichž čísla jsou známa).¹⁰⁸

3.5 OSOBA PASIVNĚ VĚCNĚ LEGITIMOVANÁ

V případě žaloby na vydání věci je pasivně věcně legitimován pouze ten, kdo věc neoprávněně zadržuje. Zadržáním se obecně myslí jak detence, tak i držba. V obou případech musí jít o neoprávněné zadržování. Lze uvést příklad, kdy detentor zadržuje věc neoprávněně, jestliže mu právní důvod detence byl dán a později již odpadl (věc mu byla vlastníkem pronajata či propachtována

¹⁰⁸ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 242, ISBN 978-80-7400-499-5.

a nájemní vztah či pacht již skončil), anebo jestliže zde žádný právní důvod zadržování věci od počátku ani nebyl.

3.6 NÁMITKY ŽALOVANÉHO

Žalovaný se může žalobě o vydání věci bránit několika námitkami. Jednou z nich je například námitka, že vlastníkem věci, kterou má vydat, je on sám, například proto, že věc ve smyslu ustanovení § 1089 a násl. občanského zákoníku vydržel. Nemusí přitom přímo tvrdit, že je vlastníkem věci, jež má vydat, postačí, když uvede jakoukoliv právní skutečnost, která je způsobilá k nabytí vlastnického práva.

Žalovaný dále může popírat, že je držitelem anebo detentorem věci. Úspěch této námitky bude beze sporu záležet na skutkových zjištěních. Za situace, kdy bude v průběhu řízení zjištěno, že je žalovaný držitelem nebo detentorem věci, o níž se vede spor, může žalovaný popírat žalobcovo právo žádat o její vydání. V tomto směru se žalovanému nabízí možnost buď popírat žalobcovo vlastnické právo vůbec jako takové, nebo může tvrdit, že má věc u sebe na základě obligačního či věcného práva, anebo že jeho právo vyplývá přímo ze zákona či z úředního rozhodnutí.¹⁰⁹ Obligačním titulem, který by žalovaného opravňoval k tomu mít věc u sebe, může být například smlouva o výpůjčce uzavřená dle ustanovení § 2193 a násl. občanského zákoníku, nájemní smlouva uzavřená dle ustanovení § 2201 a násl. občanského zákoníku včetně smlouvy o nájmu bytu, či smlouva pachtovní uzavřená dle ustanovení § 2332 a násl. občanského zákoníku. Použití této námitky je však vyloučeno, pakliže obligační právo mít věc u sebe již žalovanému zaniklo.

Další z námitek, které žalovaný může v řízení uplatnit je námitka rozporu výkonu práva žalobce s dobrými mravy. I v případě, že budou splněny požadavky pro vyhovění žalobě, může se žalovaný bránit námitkou, že výkon vlastnického práva je v rozporu s dobrými mravy. Skutečnost, že výkon vlastnického práva realizovaný žalobou na vyklizení bytu či jiné nemovitosti sloužící k bydlení je uplatňována v rozporu s dobrými mravy, se podle okolností daného případu

¹⁰⁹ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 226, ISBN 978-80-7400-499-5.

mohou projevit například určením delší než zákonné lhůty k vyklizení dle ustanovení § 160 odst. 1 OSŘ.¹¹⁰

Další námitka žalovaného souvisí s lichevními smlouvami. V praxi se mohou objevit případy, kdy dojde k neuváženému převodu nemovitosti. Nejedná se o převod učiněný v tísní, nicméně se jedná na straně prodávajícího o zjevně nevýhodné podmínky, zejména nízké kupní ceny. Pokud tedy podá kupující na prodávajícího žalobu na vyklizení nemovitosti, může se prodávající bránit tím, že vznesl námitku neplatnosti smlouvy pro lichvu.¹¹¹ V novém občanském zákoníku se k lichevním smlouvám váže ustanovení § 1796, podle kterého platí: „*Neplatná je smlouva, při jejímž uzavírání někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru.*“ Z judikatury, která by řešila tuto otázku, lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001.

¹¹⁰ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 227, ISBN 978-80-7400-499-5.

¹¹¹ Tamtéž

4 ZÁPŮRČÍ ŽALOBA

Zápůrčí žaloba je jako druhá z vlastnických žalob upravena v ustanovení § 1042 občanského zákoníku. Pomocí této žaloby se dotčený vlastník brání proti jinému, kdo neprávem do jeho práva zasahuje nebo je ruší jinak než tím, že mu věc zadržuje. Základní význam této žaloby je dán tím, že postačí prokázat fakt rušení vlastnického práva.

O zápůrčí žalobu se bude jednat například u neoprávněného užívání cesty vedoucí přes pozemek, u přechodu nebo přejezdu přes pozemek, u čerpání vody ze sousední studny, u ukládání různých předmětů na sousedním pozemku, apod.

4.1 OSOBA AKTIVNĚ VĚCNĚ LEGITIMOVANÁ K PODÁNÍ ŽALOBY

Aktivně věcně legitimován k podání zápůrčí žaloby je vlastník, který musí své vlastnické právo prokázat. Ke způsobu, jakým tak musí učinit, lze uvést shodně to, co již bylo uvedeno v podkapitole 4.1 věnující se osobě aktivně věcně legitimované k podání žaloby na vydání věci.

Ohledně legitimace spoluvlastníků v komentářích početně převažuje názor, že je každý ze spoluvlastníků sám legitimován z podání žaloby. K domáhání se ochrany vlastnictví k věci ve společném jmění manželů vůči neoprávněným zásahům třetích osob lze zmínit rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 28 Cdo 555/2002 ze dne 30. 4. 2002. Z právní věty tohoto judikátu vyplývá, že se zmíněné ochrany může domáhat také jen jeden z manželů, a to i když s tím druhý manžel nesouhlasí.

V souvislosti s procesním a hmotněprávním nástupnictvím lze zmínit judikát, který se zabývá otázkou převedení sporné věci na třetí osobu před skončením řízení. Nejvyšší soud v rámci tohoto rozhodnutí dospívá k názoru, že: *„podá-li vlastník věci žalobu na ochranu vlastnického práva a v průběhu řízení věc převede na třetí osobu, která však odmítne do řízení jako žalobce vstoupit a ve sporu pokračovat, a žalobce nevezme žalobu zpět, pak soud musí žalobu zamítnout pro nedostatek aktivní legitimace“*.¹¹²

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 701/2006

4.2 OSOBA PASIVNĚ VĚCNĚ LEGITIMOVANÁ

V případě zápůřčí žaloby je osobou ve věci pasivně legitimovanou jen ten, kdo jakýmkoliv způsobem ruší pokojný výkon vlastnického práva. Musí být ovšem splněny dvě podmínky, a to jednak, že rušení či zasahování je neoprávněné a není ojedinělé či jen náhodné. Zavinění rušitele a jeho dobrou víru přitom není potřeba zkoumat, protože z již samotné podstaty vlastnictví vyplývá, že vlastník má právo nerušeně předmět vlastnictví užívat.

4.3 SKUTEČNOSTI PROKAZOVANÉ ÚČASTNÍKY

Skutečnost, kterou musí žalobce v řízení o této žalobě prokázat, je jednak svoje vlastnictví, oprávněnou držbu případně právo k detenci věci, a dále to, že žalovaný jeho právo ruší. Naopak již nemusí prokazovat, že žalovanému nepřísluší právo k věci, neboť se předpokládá, že vlastnictví je v mezích zákona neomezené.¹¹³ Žalovaný zase bude prokazovat například to, že zásah do žalobcova vlastnického práva nebyl učiněn, případně že nebyl učiněn neprávem.

4.4 ŽALOBNÍ PETIT

Obecně lze zkonstatovat, že petit zápůřčí žaloby by měl směřovat k tomu, aby se žalovaný zdržel dalších rušebních činů a aby, pokud již nastal, odstranil následky svého rušebního jednání uvedením do předešlého stavu.¹¹⁴

Dále je žádoucí, aby byl neoprávněný zásah v žalobě dostatečným způsobem konkretizován. Připouští se, aby bylo možné rušení v některých případech popsat i obecněji než jen uvedením rušebního činu, ke kterému došlo. Jako příklad lze uvést například to, že: „*pokud by žalovaný rušil žalobce tím, že*

¹¹³ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 245, ISBN 978-80-7400-499-5.

¹¹⁴ WINTEROVÁ, Alena, komentář k ustanovení § 1042 zák. č. 89/2012 Sb., ASPI

na jeho pozemku uskladňuje stavební materiál, lze se domáhat toho, aby soud zakázal žalovanému uskladňování stavebního materiálu a jiných věcí na žalobcově pozemku.“¹¹⁵ Dále se setkáváme s názorem, že není důvodem pro zamítnutí žaloby, domáhá-li se žalobce uložení povinnosti zdržet se zásahu do celého pozemku, ač žalovaný zasahoval jen do jeho části. Je-li tedy ze žaloby zřejmé, čeho se žalobce domáhá, ale žalobní petit je přitom formulován nepřesně, měl by soud postupovat tak, že vyzve žalobce k jeho úpravě. Učiní tak pouze tehdy, pokud ji ovšem neprovede sám ve smyslu již jednou zmiňovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 21 Cdo 909/2003.¹¹⁶

Je ještě možné odkázat na další dostupný judikát, který se k této problematice vztahuje. Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 22 Cdo 1485/2005 ze dne 20. 9. 2005, mimo jiné jasně vyplývá, že: „rušební činnost musí být konkretizována nejen ve skutkovém ději uvedeném v žalobě, ale i v žalobním návrhu. Negatorní žaloba by však nesplnila svůj účel, kdyby zákaz rušební činnosti formulované v žalobním návrhu mohl pokrývat jen ten konkrétní rušební čin, ke kterému již došlo, a nepostihl by činnost podobného druhu, která podle okolností hrozí. Proto je přípustné formulovat zákaz obecněji než jen pouhým uvedením rušivého zásahu, ke kterému došlo. Lze se také spokojit s vymezením rušivé činnosti označené předmětem zásahu a uvedením negativního důsledku, ke kterému nesmí dojít“.

4.5 TRVÁNÍ NEOPRÁVNĚNÉHO ZÁSAHU

Co se týče trvání neoprávněného zásahu, pak u zápůrčí žaloby platí to, že tento neoprávněný zásah, proti kterému žaloba směřuje, nemusí trvat stále.¹¹⁷ K tomuto se váže další z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky. Konkrétně se jedná o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99, ze kterého vyplývá, že: „pouhé vyhrožování zásahem není neoprávněným zásahem. Takové vyhrožování totiž neruší vlastníka při výkonu jeho oprávnění. Zákaz neoprávněného rušení vlastníka naopak přichází tam, kde

¹¹⁵ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 245, ISBN 978-80-7400-499-5.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003

¹¹⁷ SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 244, ISBN 978-80-7400-499-5.

neoprávněné rušení vlastníka ze strany rušitele trvá, resp. pokračuje, anebo tam, kde sice již přestalo, avšak existuje konkrétní nebezpečí jeho opakování v budoucnu. Samotný, i když vyslovený, záměr s takovou neoprávněnou činností začít, nemůže opodstatňovat žalobu a zdržení se rušivé činnosti, jestliže k ní zatím nedošlo.“ Pokud tedy rušitel vlastníka ruší opakujícím se jednáním, lze, a to podobně jako tomu je v trestním právu, považovat toto jednání za jediný a nepřetržitý skutek, stejně jako v případě, že hrozí opakování zásahu. Nejde-li však o takový případ, může vlastník věci žádat soud, aby určil, že žalovaný není oprávněn provést zásah, kterým hrozí v rámci určovací žaloby.¹¹⁸

4.6 NÁMITKY ŽALOVANÉHO

Obdobně jako v žalobě na vydání věci, může se žalovaný proti zápůří žalobě bránit námitkou, že žalobci nesvědčí vlastnické právo k věci, do kterého žalovaný zasahuje. Žalovanému rovněž svědčí právo vznášet námitku, že do vlastnického práva zasahuje na základě věcného nebo obligačního práva k věci nebo na základě zákona či na základě úředního rozhodnutí.¹¹⁹ V neposlední řadě může žalovaný rovněž popírat neoprávněný zásah.

Z uvedených námitek se bude tato podkapitola blíže věnovat námitce práva odpovídajícího věcnému břemeni, resp. služebnosti. Z komentářů a dostupné literatury je zřejmé, že tato námitka bude v praxi patřit k té nejběžnější. Velmi často žalovaný touto námitkou tvrdí, že věcné břemeno vydržel, což opírá o jeho dlouhodobé užívání cizí věci. Problém ovšem nastává za situace, kdy žalovaný cizí věc užíval na základě souhlasu vlastníka věci, který mohl tento svůj souhlas kdykoliv odvolat. Takovýto souhlas tedy v žádném případě nemohl založit dobrou víru držitele o vzniku a existenci práva odpovídajícího věcnému břemeni, resp. služebnosti. V daném případě by se s největší pravděpodobností jednalo o výprosu, jež spočívá v souhlasu vlastníka užívat jeho věc, a to bez toho, aby uživateli vzniklo nějaké právo. Uvedené vede k tomu, že k úspěchu námitky vydržení bez dalšího nepostačuje prokázání toho, že někdo například chodí přes cizí pozemek po stanovenou vydržecí dobu. Přes dotčený pozemek lze chodit na

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99

¹¹⁹ SPÁČIL, Jirí a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 245, ISBN 978-80-7400-499-5.

základě mnoha různých právních důvodů (např. závazkového vztahu, výprosy, apod.). K této problematice se vztahuje například rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2001, dle kterého skutečnost, že se někdo chová způsobem, který naplňuje možný obsah práva odpovídajícího věcnému břemeni, ještě sama o sobě neznamená, že je držitelem věcného práva, které by mohl vydržet.¹²⁰

4. 7 SOUVISEJÍCÍ ŽALOBY

V souvislosti se shora uvedenými vlastnickými žalobami mohou úzce souviset i další žaloby, které lze označit za související. Jedná se například o žalobu na vydání bezdůvodného obohacení či žalobu na náhradu škody. Tuto podkapitolu věnuji stručnému popisu vztahu žaloby negatorní a žaloby na náhradu škody.

Ustanovení § 1042 občanského zákoníku nespojuje se zápůřčí žalobou žádné další související nároky. Současně s tím ovšem není vyloučeno spojení se žalobou na náhradu škody či na jiné plnění, kterým může být například odstranění závadného stavu. Odstranění následků neoprávněného zásahu a uvedení věci do předešlého stavu lze negatorní žalobou požadovat jen tehdy, pokud žalobci nespovídá právo na toto odstranění z titulu náhrady škody.¹²¹ Lze uvést případ, kdy někdo například poškodí vlastníkovu budovu a ten se po letech domáhá odstranění následků neoprávněného zásahu, tj. uvedení budovy do původního stavu, prostřednictvím negatorní žaloby, která na rozdíl od žaloby na náhradu škody nepodléhá promlčení.¹²² Jiným případem je situace, kdy například někdo složí na cizí pozemek odpad a ten tam stále leží. V prvním případě se s největší pravděpodobností bude jednat o neoprávněný zásah jednorázový, který již skončil, ale jeho důsledky stále přetrvávají, kdežto ve druhém případě zásah stále trvá.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 6. 2001, sp. zn. 22 Cdo 595/2001

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.3.2002, sp. zn. 22 Cdo 735/2001: „Vznikla-li v důsledku neoprávněného zásahu do vlastnického práva taková škoda, jejíž náhrady se lze domáhat podle ustanovení o náhradě škody, nelze vlastnickou žalobou požadovat uvedení věci do předešlého stavu, popřípadě odstranění následku neoprávněného zásahu, spočívajícího v uvedení do předešlého stavu“.

¹²² SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 244, ISBN 978-80-7400-499-5.

ZÁVĚR

Pro dané téma diplomové práce a jeho lepší pochopení, byl na začátku práce rozebrán historický vývoj občanského práva, vlastnického práva a žalob na jeho ochranu. Dnešní právní úprava vlastnických žalob vychází z římského práva terminologicky (žaloba reivindikační a žaloba negatorní) i obsahově, a to i přes to, že na žaloby bylo v římském právu nahlíženo odlišným způsobem než dnes. To že v našem právním řádu spatřujeme prvky římské právní úpravy jak u vlastnictví, tak u žalob na ochranu vlastnického práva je dáno historickými událostmi a výsledkem vývoje občanského práva území České republiky. Zásadní vliv na moderní pojetí vlastnického práva měl ABGB, který byl na našem území platný od roku 1811 do roku 1950 a vycházel právě z římského práva. Ideovým základem a východiskem účinného občanského zákoníku je návrh občanského zákoníku z roku 1937, ale ten byl konstruován jako revize ABGB, takže současná právní úprava občanského práva se vrátila na původní cestu a jde ve stopách ABGB, samozřejmě terminologicky a obsahově přizpůsobená dnešní době.

V další části diplomové práce je vymezen pojem vlastnického práva, aby bylo jasné, co lze pomocí vlastnických žalob chránit. Vlastnictví se řadí mezi absolutní majetková práva a působí proto vůči všem. Vlastnické právo je právem nezadatelným, možnost vlastnit majetek a právo ochrany vlastnického práva náleží každému, zároveň je ale svoboda výkonu vlastnického práva omezena vlastnickou svobodou jiného člověka a celé společnosti. Předmětem vlastnictví, a tedy i předmětem ochrany vlastnického práva, jsou věci. Obsahem vlastnického práva jsou jednotlivá dílčí oprávnění, pokud je do těchto dílčích oprávnění zasahováno, je zde důvod pro využití příslušné vlastnické žaloby.

Ochrana vlastnického práva je zaručovaná celým právním řádem, přičemž nejčastěji je poskytována ochrana soudní, prostřednictvím příslušných vlastnických žalob. Vlastnické právo lze ochránit také svépomocí, svým vlastním jednáním, a to v situaci, kdy jsou soukromá práva subjektu vážně dotčena a nelze čekat na zásah veřejné moci, nebo by takový zásah nepřišel včas. Ten, kdo v rámci ochrany vlastnického práva užil svépomoci, pak musí bez zbytečného odkladu vyrozumět příslušný orgán moci veřejné. Vedle ochrany svépomocí a soudní ochrany je věnována pozornost i ochraně držby, protože držba je základním atributem vlastnictví, a pokud vlastník věc nedoručí, nemůže vykonávat

své vlastnické právo. Bránit svoji držbu žalobou přísluší tomu, komu je věc, ke které se držba vztahuje, odňata, nebo je mu bráněno vykonávat držbu.

V rámci soudní ochrany je blíže pojednáno o žalobě na určení vlastnického práva, jakožto žalobě, která se podává, pokud je žalobcovo vlastnictví sporné. Na určení vlastnického práva musí být dán naléhavý právní zájem. Naléhavý právní zájem je dán tam, kde hrozí, že by se žalobcovo právo nebo právní postavení stalo nejistým, pokud nebude určeno jeho vlastnické právo. Smyslem žaloby na určení vlastnického práva je poskytnutí ochrany žalobcovým právům nebo právním vztahům dříve, než dojde k jejich porušení, jde tak o preventivní charakter této žaloby. Pokud by k takovému porušení již došlo, nebude na místě užití žaloby na určení, ale příslušná bude žaloba na plnění, jež má reparační charakter. Určovací žaloba slouží též jako prostředek k odstranění duplicitních zápisů v katastru nemovitostí, které jsou nežádoucí, protože nestaví najisto, komu náleží vlastnické právo k dané nemovitosti. Naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva k nemovitosti má proto ten, kdo je uveden v katastru nemovitostí jako duplicitní vlastník této nemovitosti.

Protože téma se týká žaloby, je v práci obecně vymezena žaloba a její procesněprávní znaky. Žaloba je považována jako základní právní institut procesního práva, který slouží každému, kdo uplatňuje u soudu své právo na poskytnutí soudní ochrany. Podání žaloby je tak úkonem účastníka, kterým se ve sporu zahajuje soudní řízení. Žaloba je významná svou funkcí, kdy spojuje hmotněprávní nárok, který je žalobou uplatňován, a procesní řízení, v kterém je následně o tomto hmotněprávním nároku rozhodováno. Žaloby vlastnické se řadí obecně pod žaloby na plnění, to znamená, že mají reparační charakter, neboť se jedná o ochranu práv, která již byla porušena (pokud by porušení hrozilo, je na místě bránit se určovací žalobou). Prostřednictvím žalob na plnění je tak uplatňován nárok, aby žalovanému vznikla povinnost něco plnit – něco dát, něco konat, něčeho se zdržet, něco strpět.

Žaloba na vydání věci nebo také reivindikační žaloba, je žalobou, prostřednictvím které se žalobce domáhá ochrany proti tomu, kdo mu ji bez právního důvodu zadržuje. Aby mu byla vydána věc zpět, musí být splněno několik podmínek. Žalobce musí být aktivně věcně legitimovaný k podání žaloby, je-li věc ve spoluvlastnictví, je aktivně věcně legitimovaný kterýkoliv

ze spoluvlastníků. Žalobce v žalobě tvrdí a prokazuje, že nastaly právní skutečnosti, na jejichž základě nabyl vlastnické právo k věci. Dále musí prokázat, že mu žalovaný věc zadržuje. V žalobním návrhu musí žalobce formulovat přesně, stručně a jasně povinnost, která má být žalovanému uložena. Pokud se jedná o vydání movité věci, petit zní „na vydání věci“, pokud jde o nemovitost, jedná se o „vyklizení nemovitosti“. Žalobce musí věc, jejíž vydání žádá, dostatečně individualizovat, což znamená, že ji musí popsat znaky odlišujícími ji od jiných věcí. Žalovat na vydání není zpravidla možné druhově určené věci (zastupitelné), protože je nelze dostatečně individualizovat a určit. Ale i takové věci lze žalovat na vydání, pod podmínkou možnosti jejich dostatečná individualizace jiným způsobem než jejich popisem. Žaloba na vydání věci nebude úspěšná, pokud žalovaný ve sporu vznesl a prokáže svou námitku, že on sám je vlastníkem na základě právního důvodu, že je držitelem nebo detentorem věci, že je výkon žalobcova práva v rozporu s dobrými mravy a další.

Žaloba zápůrčí nebo také negatorní žaloba slouží k ochraně vlastníka proti tomu, kdo zasahuje do jeho vlastnického práva jiným způsobem, než zadržováním věci. Aktivně věcně legitimovaný je stejně jako u žaloby na vydání věci vlastník věci, který musí prokázat své vlastnické právo k věci a dostatečně konkretizovat rušební čin. Pasivně věcně legitimovaný je ten, kdo ruší vlastníka ve výkonu jeho vlastnického práva. Rušení vlastníka musí být neoprávněné a nesmí být pouze náhodné nebo ojedinělé. Aby mohla být podána žaloba zápůrčí, musí tedy rušení ze strany žalovaného trvat, nebo pokud rušení již přestalo, musí existovat hrozba opakování podobného rušebního činu v budoucnu. Žalobní návrh u této žaloby směřuje k tomu, aby žalovanému byla uložena povinnost zdržet se určitého neoprávněného rušebního činu, a pokud již nastal, aby žalovaný odstranil účinky takového jednání a uvedl věc do původního stavu. I zde se může žalovaný bránit námitkami, kterými lze zmařit úspěšnost zápůrčí žaloby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura:

- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 3. Díl třetí: Věcná práva.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 228 s., ISBN 978-80-7478-935-9.
- DVOŘÁK, Jan, Karel MALÝ a Karolina ADAMOVÁ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.
- HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník.* 2. rozšířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2003., 1340 s. ISBN 80-7179-740-5.
- HLAVSA, Petr a František KLIMEŠ. *Civilní nároky a jejich uplatňování aneb Návod ke vzorovým podáním: vzory s výkladem : podle právního stavu k 1.1.1996.* Praha: Linde, 1995. ISBN 80-85647-81-8.
- HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva.* 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 311 s. ISBN 978-80-7380-495-4.
- KINCL, Jaromír a Valentin URFUS. *Římské právo: [celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty právnických fakult].* Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-134-5.
- KINDL, Milan, Alexander ŠÍMA a Ondřej DAVID. *Občanské právo procesní.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 415 s. ISBN 80-86898-47-4.
- KINDL, Milan a Aleš ROZEHNAL. *Nový občanský zákoník: úskali věcných práv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. 255 s. ISBN 978-80-7380-517-3.
- KNAPPOVÁ, Marie a Jiří ŠVESTKA. *Občanské právo hmotné.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2002, 471 s. ISBN 80-86395-28-6.
- OTT, Emil, SPÁČIL, Jiří, ed. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního.* II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, ISBN 978-80-7357-921-0.
- RANDA, Antonín, SPÁČIL, Jiří, ed. *I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém: II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* Praha: ASPI, 2008, ISBN 978-80-7357-389-8.

- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-334-6.
- SOMMER, Otakar, SPÁČIL, Jiří, ed. *Učebnice soukromého práva římského*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-616-5.
- SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 312 s. ISBN 978-80-7357-535-9.
- TILSCH, Emanuel, SPÁČIL, Jiří, ed. *Občanské právo: část všeobecná*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-897-8.
- VOJÁČEK, Ladislav, Jaromír TAUCHEN a Karel SCHELLE, ed. *Proměny soukromého práva: sborník příspěvků z konference ke 200. výročí vydání ABGB*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, ISBN 978-80-210-5613-8.
- WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha: Linde Praha, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-3.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka et al. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 565 s. ISBN 978-80-7380-437-4.

Komentářová literatura:

- DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář, I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-460-4.
- ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008*. Praha: Linde, 2008, ISBN 978-80-7201-687-7.
- JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-034-0.
- SPÁČIL, Jiří a kolektiv. *Občanský zákoník III.: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-499-5.
- ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-108-6.

Odborná periodika:

- SPÁČIL, Jiří. Základní otázky vlastnické žaloby na vydání věci. *Právní rozhledy*. 2005, 16/2005, s. 575-612.
- BUREŠOVÁ, Eva, Duplicitní zápis vlastnického práva v katastru nemovitostí. *Rekodifikace & Praxe*, 2016, číslo 4, s. 7

Internetové zdroje:

a) webové stránky

- Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. *www.justice.cz* [online]. [cit. 2018-03-14]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

b) ostatní

- WINTEROVÁ, Alena, komentář k ustanovení § 1042 zákona č. 89/2012 Sb., Systém ASPI
- DVORÁK, Bohumil, komentář k ustanovení § 19, zákona č. 99/1963 Sb., Systém ASPI

Judikatura:

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1319/1996
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1875/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 379/2010
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 3. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1794/96
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 3. 2010, sp. zn. 28 Cdo 4638/2009

- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 9. 2000, sp. zn. 22 Cdo 389/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 11. 2007, sp. zn. 28 Cdo 4178/2007
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 909/2003
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1396/96
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 8. 4. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1993/2001
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 28 Cdo 555/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 14. 2. 2007, sp. zn. 22 Cdo 701/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 9. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1485/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7. 6. 2001, sp. zn. 22 Cdo 595/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 3. 2002, sp. zn. 22 Cdo 735/2001

Právní předpisy:

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., konsolidovaná verze, v Praze dne 3. 2. 2012

RESUMÉ

The subject of this diploma thesis concerns the Action to Protect the Ownership Right. There are two basic title actions – vindicatory and negatory. As follows from their names, they are the actions through which one's ownership right, which is deemed to be one of the fundamental and unalienable human rights, can be protected. But even in the ownership right, there are situations of unlawful limitation or violation. In such cases, the Czech Legal Order provides an option to protect the ownership right by resorting to the above-mentioned actions.

To meet its goal, which is the provision of a comprehensive view of title actions and their application, the thesis is divided into chapters and subchapters. To facilitate the understanding of the issue, the beginning of the thesis deals briefly with the history of the civil law, ownership, and title actions. Both the contents and terminology of the current law follow from the Roman law. Further, the thesis mentions the general features of the action, which also concern the title actions.

The core of the present thesis is covered by the last two chapters engaged in the individual elements of the title actions. The first one explained in detail is the vindication action. Through this action, the plaintiff applies his/her title to protect his/her ownership right to a thing unjustifiably withheld by the defendant. Another title action is the negatory one, which is used to apply the plaintiff's title to protect his/her ownership right against one who infringes thereupon unjustifiably. There is a precondition in the negatory action, namely that the plaintiff's right is violated by other way than unauthorized withholding.

The title actions are used where the owner's right has already been violated. Where such violation has not yet occurred but only threatens to occur, one has to resort to an action for ownership right determination. It does not concern a title action but can be used to prevent any infringement upon the ownership right and to protect it thereby.

In the society, the ownership right assumes a relevant position as most people hold the highest interest in their property and keep it protected against unlawful infringement. Therefore, this right deserves the highest form of protection within the civil law.